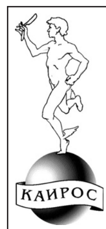
БИБЛИОТЕКА

КАИРОС

Књига 26

ШАБАЧКЕ ПЕСМЕ

КАИРОС
СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ

УВОД

Проблем континутитета XIX у односу на XVIII век у народном стваралаштву настаје од „бечког периода“ и збирке Српске народне пјесме Вука Караџића.

Догађаји након 1815. године и Другог српског устанка показали су се преломни све уз одредницу савремених песама које певају уназад, лирских народних творевина с почетка XIX и „женских“ песама XVIII века. Та екстензија је донекле пренета и на прву половину XIX века накнадним збиркама, пре свега сакупљачким радом Новаковића, Богошића и осталих.

У обухват лирских песама улази проширено схватање бечког критеријума, са моментом бележења од 1865. и пре, што је довело до неспутаније слике усменог народног стваралаштва у XIX веку. Прикупљачи, који су том приликом бележили материјал, показали су много више ингенизиозности у чувању форми усменог народног предања, те су и донекле померили строги бечки критеријум захтевајући друге форме, начине и видове записивања, те тако и музичку страну ових фолклорних дела.

Тематска подела песама односи се на категорију „песма на међи“, а хронолошка на „новије народне песме“, овдашњу народну грађу о устаничком периоду, песме устаничког периода и сл. Нарочито је упечатљива, а о њој и данас постоје многе стручне и научне расправе, категорија „бачванске песме нашега доба“. Чини се да су ту смешана два критеријума, тематски и хронолошки, као и један бечки, славис-

тички критериј, критеријум лингвистичке синтезе поникао од Копитара.

Размотримо ова сва три елемента.

Најпре у ознаци стоји – бачванске, за категорију песама „на међи“ и лирских песама, а затим за још једну скривену разлику – градских, „уметничких“, и народних песама.

„Уметничке“, „грађанске“, бачванске песме су дакле нешто што стоји по страни од народних, неартифицијелних, аутентичних творевина. Бачванско по томе значи двојако – „грађанско“ и „на међи“: романску уметност, средину.

Песме „нашег доба“ треба разликовати од песама „новијега доба“, а ту се мисли и на савремени језик којим су песме писане и које по осећању, колоквијалном, не заостају од удара свакодневног језика.

Направљена је јасна дистинкција периода пренетог у XIX век и нових творевина. Временски се ваљда мислило и говорило, па се подразумевао дисконтинуитет XIX века, нарочито његове друге половине, у односу на XVIII век.

XVIII век, особито његова лирска матрица, није могла имати основа, с обзиром на недогађања или апстрактни лирски репертоар народнога подсвесног.

Чини се да је за лирску тематику потребан много већи период усмене обраде и традиције, те да једна тако прецизна дистинкција, полувековни уметак са сложеним датирањем, не може бити усмени народни производ. Извођачи су непознати, подручје певања много шире, не постоји индивидуални стваралац. А казивачи нису полифункционе личности.

Управо ће индивидуални ствараоци, међутим, подстаћи ширење усменога дела, и то посебно на културним границама, у подручјима изложеним многоструким утицајима, у делу екавског дијалекта, на тромеђи.

Могућности за усвајање и преношење нових сазнања су много веће.

Пред нашим прецима присутно је стално креативно врење XIX века и интеракција многоструких утицаја.

Песме су, дакле, настајале, природно и у континуитету, а њихова народност као суштинска особина ни по чему није спорна.

Бечки критеријум увео је многе нужности, но у његовој основи стоје много шири назори, пре свега имајући у виду неразликовање појединих категорија и група, односно његов лингвистички критеријум третирање различитих извора, радова и утицаја.

Ту је одсутан бечки савет Јернеја Копитара[1] и његов уопштен приступ словенској тематици. Али, Копитар је тад дао у руке Вуку Фортисово „Путовање по Далмацији“ и указао на могућности народне поезије у европским оквирима (Гете, Нервал, Скот, Грим). При томе Копитар је истакао значај лирске и босанске поезије, несумњиву популарност коју она у тим тренуцима има.

Бечки критеријум увео је, с једне стране, разликовање категорија градска-народна, босанска-лирска, муслиманска-словенска, а с друге стране њен лингвистички, изразито словенски карактер код прикупљања и класификовања. Управо бечки критеријум, односно његова примена у XIX веку, довешће до погрешног схватања, односно дисконтинуитета у тумачењу народне традиције.

[1] Први предлози за прикупљање народних песама су потекли од Лукијана Мушичког 1806. Предговор *Мала простонародна славено-српска пјеснарица*, Беч, 1814.

По бечком критеријуму важи почетни славјански обухват (дакле минимални ниво Фортисове народне збирке) који, по бечком договору, не обухвата етнографске разлике, врсте народа и вере, већ је искључиви еталон усмени језик казивања – то јесте словенски и илирски народни језик.

Овим критеријумом преузета је најшира дефиниција, народна песма у ширем смислу, по чему се под народном песмом подразумева – укупно народно стваралаштво и облици, преузети или сачувани од других култура или језика у аутохтоном домаћем словенском народном језику.

Лингвистичка анализа је омогућила упоредну анализу, транспозицију мотива и песама интеркултуролошки, чиме је створена научна основа за даља истраживања и праћења у том погледу.[2]

По бечкој дефиницији, сакупљачки рад је информационо најзахтевнији, јер прикупља сву расположиву грађу на словенком језику, без обзира на поводе, жанр, врсту или ствараоца.

Извори су небитни – битан је облик и – поступак.

Баладе и романсе, у Босни са популарним називом севдалинке, су примарно градски жанр, најцењенија лирска песма, лирско-епска, која се одиграва, или пак највише казује унутар капије и зидина градских, али по сваком слободном духу, природи, јесте народна, лирска и општа песма.

Први критеријум балада, те историјских балада, јесте значајно западно укидање разлика између градске и народне песме. Градска и народна песма једно

2 Омогућило је преводе Ханка-Добровски-Грим. Die Sängerfahrt, V. Hanka, Berlin, 19 Serbische Lieder, Prvotny pékných umêni, 1817, Prestonáródni Srpska…, Slovanke, Dobrovsky, I dalje.

су те исто. Затим, имајући у виду претежност и емотивну зрелост грађанског феудалног слоја.

Народне песме су интелектуалне творевине, подразумевају одређени степен осећајне сложености. А „песме на међи“, додајући извесна уметничка средства, предодређене су грађанском емотивном слоју.

Такав један баладски преседан Вук је кроз темеље поставио у *Пјесмарици*.

За континуитет XIX века нарочито је битан аргумент „стоте песме“. У том случају, као лирско-епску песму са протезањем лирских мотива, приређивач песмарице је ставио на последње место, као типичну врсту „песама на међи“.[3]

Аргумент „стоте песме“ Вукове *Пјесмарице* утолико је битнији што су севдалинке источног проседеа утолико ређе (Шабац, Ужице, Београд), за романсе да и не говоримо.

Међутим, елементи лирских песама могу се разматрати и у преношењу са виноградарских, сеоских подручја и њиховом сабирању у новом, сажетом градском центру. У XIX веку градови су стожери развоја; миграционим кретањима становништво полако прелази у градове, а у град се сливају и културни, социјални, народни и духовни утицаји. У XIX веку градови полако преузимају улогу коју су некада имала села, у неговању народне традиције.

Стожери су донекле слободне словенске ведете, захваљујући интензитету, природној слободи и мноштву утицаја, нарочито тамо где су градови смештени на обод границе; представљају прави културни

3 О раду Живковићеве на том питању види задњу регесту Протокола у вези са: *Историјски списи I*, Записка о жизни Степана Васиљевића Живковића, стр. 231, (о учешћу српске војске у српским устаничким ратовима) стр. 235...

повој за карактеристична преношења и стварање усмене лирске поезије.

Треће питање бечког критеријума је питање културног својства и, још изразитије, употребе ознаке „српски“ у делима народних песничких зборника.

„Српске“ се у „народне српске песме“ употребљава у лингвистичком основу, дакле у смислу „словенске“, „јужнословенске“, „илирске“ и друго, а народним песмама те категорије – укупна усмена грађа, без обзира на саржај, порекло, настанак, сачувана у словенком језику три дијалекта, те другим видовима јужнословенких језика.

„Српске народне песме“ обухватају дакле грађу и на орјенталном језику, диване, преведене и препеване на ондашњи босански, српски језик.

Лингвистички критеријум бечког договора не поставља питање порекла. Чак шта више, утицаји, облици, обраде, нове варијанте тих песама носе врло велику уметничку вредност и служе за елементе, мотиве, фрагменте код стварања нових народних песама.

Тако по Хајнеовом препеву:

Der Asra, Romanzero. Listorien[4]

а мноштво музичких и фигуративних утицаја из целог балканског региона, Грчка-Македонија-Турска-стара Србија, на примеру

„Русе косе цуро имаш“.

Лингвистички критеријум, неважно да ли је у виду производ локалног стваралаштва – са ознакама које Вук употребљава за Србе мухамеданског закона, али генерално у ознаци за муслиманске песме на српском и босанском језику.

4 Romansero написан 1851.

У резимеу, сва та питања бечког критеријума (континуитет XVIII – XIX век, српске-илирске, словенско-муслиманске, градске-народне) исти проблем остаје и у XIX веку.

Наиме, стваралаштво XIX века, градске песме и српске народне песме „на међи“.

Дејство тумачења делује амбивалентно. Исти основ који је деловао експанзивно у XVIII веку делује рестриктивно у XIX.

Пре свега с обзиром на недовољно оштру дистинкцију и критеријум зборника. Сакупљачи су заборавили начела која су некад зборници истицали у главни план: проблем музичке стране народних песама, певања наспрам казивања, мелодијске линије извођења.[5] Особито у том индикативан је бечки начин записивања песама, тзв. бечки запис (Хекторовић, Ерланген, Вук, Богишић), који униформни начин преноси и на разуђеније форме, те нарочито мелодијски богатије облике, лирске песме и романсе.

Монострофа, строг а недовољно подешени критеријум, елиминисао је припеве.

У његовој оптици није могла да постоји уметничка традиција, сложене песничке форме, и тамо где је по осећају припадала (дистих, катрен, допевци).

Временом, међутим, форма се развила.

Песме „на глас“, природне тековине, певање као доминантан начин казивања лирских народних песама.

Друга половина XIX века поставља питање изразитијег музичког записивања песама.

Баладе су творевина XVIII века. Романсе XIX века. (Србија)

5 О лирским песмама се први пут говори на страницама Летописа 18 28. ЛМС. 1828, књ. 15, 141-120. Песме је мелографисао Јосиф Слезинге

Романсе су настале као непосредан производ лирске љубавне песме. Оне, при свему том, задржавају формалне и уметничке вредности љубавне песме и даље их развијају.

У том смислу је значајно сеоско-градско стваралаштво у XIX веку, да би се могао пратити њихов даљи развој у XIX веку и креативни капацитет.[6]

У XIX веку срећемо и сеоску и градску, и словенску и орјенталну, епску и лирску песму, историјске баладе с почетка XIX века, лирске песме XVIII века и пре.

Чест, сабрани колективитет песама (градови) одликовао је плурализам облика, неретко врло сложене песничке форме, припеви сталним или несталним стихом.

Бечки запис није могао са постојећим стањем ствари да обухвати такве песме. Претпостављао је извесни (епски) униформни антологијски ниво.

По бечком запису, лирске песме су монострофе, са словенском антитезом или без ње, у најбољем случају – дијалози.

Антологијске белешке, изузмемо ли ретке примере, не захтевају припеве, различиту строфу и промењен метар. А са доследног становишта љубавне песме, ашиковања, песме „на моби“, баладе – постављају жељу за одређеним песничким формама.

Континуитет песничке традиције је нарушен. Томе су допринеле мелодрамске, класицистичке, уметничке грађанске песме.

Унутар је остала недовољно разлучена, прецизна дефиниција критеријума за разликовање уметничке, грађанске песме, нарочито – нове народне песме (песме са познатим аутором). Градска народна песма остаје варијанта народне лирске песме.

Уколико је критеријум – познат аутор, мелодрамски, савремени језик, остаје дилема да ли је допуштена нова балада у XIX веку, односно да ли је уопше могућа таква балада (историјска балада, романса) по бечком критеријуму.

Градска балада садржи елементе лирских песама, или су то, пак, варијанте појединачних извођача.

У том смислу, неопходно је да се испуне извесни услови (за категорију народне песме):

– елементи народне песме или варијанта
– континуитет је испуњен ако је народна песма, и обрнуто
– српско усмено стваралаштво се схвата као народно
– двојезично стваралаштво у духу народног
– преузете баладе, културни обрасци и форме
– само културни обрасци у песмама, симболи, опонашање народних обичаја, елементи у припевима

По тим условима, народне лирске песме у XIX веку свакако одржавају континуитет, рачунајући да им аутор није познат, да су елементи, варијанте, раширене у редакцијама, од појединца до појединца. А са стајалишта анализе такав континуитет задржава класични критеријум, критеријум научне обраде народних песама. Врсте су, такође, већ одређене претходним класификацијама.

[6] Нарочито задњом реченицом дискретно је наговештена мисија Живков. у Шапцу. Вук је, у поменутим годинама (1839-41), сем списа о учешћу Руса у српским устаничким борбама написао и свој нацрт житија Стеф. Васиљевића Живковића (телемака).

ШАБАЧКЕ ПЕСМЕ

НА СРАМОТУ БЕГИ И МУС-АГИ

Шабац граде мој велики јаде!
Док бијаше добро ти бијаше,
кроз ате се проћи немогаше,
од Мус-аге, и од Алил-аге;
Од сребрни ножа и пушака,
И од њиног великог јордама.
А кад они раји додијаше
Са зулумом и својим јордамом,
Скочи раја са четири краја,
Пак узима Шабац од Турака,
На срамоту Беги и Мус-аги,
И осталим турским дахијама.

ХАСАН-АГА НА КУЛИ СЕЂАШЕ

Хасан-ага на кули сеђаше
Вјерну љубу на крилу држаше́:
„Вјерна љубо, право да ми кажеш,
Трипут си се удавала,
Који ти је највернији био?“

„Први пут сам са бекријом била,
У бекрије нигде ништа нема,
Само једна седефли тамбура,
Хитро куца, тихо ми пјеваше,
Ал ме алчак мушки миловаше!

Други пут сам за сашићем била,
У пашића доста пуста благ,
Доста блага, остало му пусто,
Ал ме алчак женски миловаше!

Трећи пут сам са тобом, Хасане,
Са тобом сам два сина родила;
Оба за муштулук дала,
А пашино злато сво продала,
Па бекрији за акâмлук дала!“

ТУРСКИ РАСТАНАК

Запалио лулу, пољубио цуру,
ај гараву.

Нема лепше буле, нема лепше цуре,
ај од моје.

Хоћеш нећеш, мораш са мном да се лолаш
Ај гарава!

НОЋ, ТАМНА НОЋ

Ноћ, тамна ноћ
Турци села запалише у поноћ

Ноћ, тамна ноћ
Стару мајку обљубише у поноћ

Не седи сама, не губи дана,
Не варај драгана

МАЛИ ПИЈАЦ, МАЛИ ПИЈАЦ

Мали пијац, мали пијац потопила Сава,
Мог драгана, ето тако, заболела глава.

Препливаћу, препливаћу, и Дунав и Саву,
Мом драгану, ето тако, да пронађем траву.

Узабраћу, узабраћу, лековиту траву,
Мом драгану, мом драгану, да излечим главу.

СВИ ДИЛБЕРИ

Сви дилбери оф аман ја
Сви дилбери дердумиде
Ај мог дилбера нема

Ил болује, ил болује или ашикује
Ај дал болује, оф аман ја!

Волела бих, волела бих и да ми
Болује, нег да ашикује

УЗМИ СТАНУ МИЛИ СИНЕ

Узми Стану, мили сине
Стана носи сеферине.

Четри ниске сувог злата
Стана носи око врата.

А ја велим мојој стрини
нису срећа сеферини.
Милија је моја Ката,
моја Ката без дуката.

А што ће ми сеферини
кад су мајко тако фини
милија је моја Мица,
моја Мица мезимица.

МИЛА МОЈА КАТА

Мила моја Катa, отвори ми врата
отвори ми, да ти дам дуката!

После девет сата не отварам врата,
иди тамо где си досад био, ти стари бекријо!

Ветар попирује, киша попрскује
моје срце зебе што није крај тебе

Лако ти Като у кревету спавати,
под прозор остајати...

ОЈ, ДЕВОЈКО

Ој, девојко што ме мориш,
ој, што ми врата не отвориш

Ја бих теби отворила, ај,
кад би мајка овде била, аман,

А где ти је стара мајка, ај,
а где ти је стара мајка?

Отишла је у ђул-башту, ај,
отишла је у ђул-башту, аман,

Невен бере, киту кити, ај,
невен бере, киту кити, аман,

Ако сам ти добра била, ај,
ти ми дођи око пола ноћи

ЈЕЛЕНО, МОМО

Јелено, момо Јелено
та Јелена фина госпођ
Одавно сам ашик на тебе
пођи да си ашик на мене

Кад ти немаш коњце код себе
Ја имадој Јело, па дадох
Дао сам га душо за тебе
Пођи да си ашик за мене!

Јелено, момо Јелено,
та Јелена фина госпођо,
Одавно сам ашик на тебе,
пођи да си ашик на мене

Кад ти немаш паре код себе
Ја имадох Јело па дадох,
дао сам ги душо за тебе
Пођи да си ашик за мене!

Јелена, Јело, Јелице,
та Јелице, фина госпођице!

АЈ У АГАНА, АЈ У АГАНА

Ај у Агана, ај у Агана, у мог Драгана,
ај, весен му је јаглук за појасом
ај, нит га даје, нити га продаје
ај, већ га баца себи у њедарца

Ај, седам дана љубила се нисам,
марамица, марама, остала код драгана
Ах, па се пуста осушила уста!
Марамица, марама остала код драгана.

ЂАУРКО МИЛА

Ђаурко мила, туга ме мори
за очи твоје што сузе роне.
Усташца твоја, препуна баја,
ах, дођи, дођи, сред загрљаја.
Чуј како срце умилно тепа,
љубим те, љубим, ђаурко лепа.

ИКОНИЈА, МОЈЕ СУВО ЗЛАТО

Иконија моје суво злато,
Јутрос зором рано узабрато!

Куд то прну голубице бела?
Срце си ми из груди однела!

Сећаш ли се наших младих дана?
На мом срцу оста тешка рана!

КО ТИ КУПИ СРМА-ЈЕЛЕК?

Ко ти купи срма-јелек, а лај бела
Султијани ћилим вези, бела а лај!
бању ка њу, ој кању кити ој,
и ју јој, ђердан мој, благо ој!

Купи ми га лудо младо, а лај бела
Султијани ћилим вези, бела а лај!
Бању ка њу, ој кању кити ој
и ју јој, ђердан мој, благо ој!

Ко ти купи кондурице, а лај бела
Султијани ћилим вези, бела а лај!
бању ка њу, ој кању кити ој,
и ју јој, ђердан мој, благо ој!

Купи ми их лудо младо, а лај бела
Султијани ћилим вези, бела а лај!
бању ка њу, ој кању кити ој,
и ју јој, ђердан мој, благо ој!

ГДЕ ЋЕШ БИТИ МАЛА КЕЈО

Где ћеш бити мала Кејо,
да довече дођем –
ајд пола – ајд полако,
ајд лага – ајд лагано!

Ја ћу бити у ђул-башћи
босиљак сијати
ајд пола – ајд полако,
ајд лага – ајд лагано!

Босиљак ће мирисати,
по мирису дођи
ајд пола – ајд полако,
ајд лага – ајд лагано!

Ил ћу бити у вајету,
дукате низати
ајд пола – ајд полако,
ајд лага – ајд лагано!

Дукати ће звекетати,
по звекету дођи
ајд пола – ајд полако,
ајд лага – ајд лагано.

СИНЏИРЧИЋИ ЗВЕЧЕ

Синџирчићи звече, та вала,
звече, та била, звече;
звече, вала, звече, била, звече ја,
а, а, ју, ју, ијују!

Мени Анђу дају, та вала,
дају, та била, дају;
дају вала, дају била, дају ја,
а, а, ју, ју, ијују!

А ја Анђу нећу, та вала,
нећу, та била, нећу;
нећу вала, нећу била, нећу ја,
а, а, ју, ју, ијују!

Већ ја Петру хоћу, та вала,
`оћу, та била, `оћу;
`оћу, вала, `оћу била, `оћу ја,
а, а, ју, ју, ијују!

АНГЕЛИНА, БЕЛА ГРКИЊО

Ој, Ангелина ти бела Гркињо
Ој све се плашиш удати се нећеш.
Седи, гиди Саро што те кући нема,
Седи, гиди Стојане а што ми не дођеш.

Ој, окрени се низ ђул баштице
Ој, да ти љубим твоје бело лице.
Седи, гиди Саро што те кући нема,
Седи, гиди Стојане а што ми не дођеш.

Ај, ниси дуња да те миришем,
Ај, већ девојка да те љубим.
Седи, гиди Саро што те кући нема,
Седи, гиди Стојане а што ми не дођеш.

УРОДИЛЕ ЖУТЕ КРУШКЕ

Уродиле жуте крушке,
вер мени теби,
вер мени јање,
не ломи сама,
не да мене моја мила нана,
не губи дана,
не да мене за годину дана

Ко ће крушке побирати,
вер мени теби,
вер мени јање,
не ломи сама,
не да мене моја мила нана,
не губи дана,
не да мене за годину дана

Побираће лудо младо
вер мени теби,
вер мени јање,
не ломи сама,
не да мене моја мила нана,
не губи дана!
не да за годину дана

МИЛИЋ ИДЕ СТРАНЧИЦОМ

Милић иде странчицом,
дангубо моја,
жалости моја,
Петра иде стазицом,
баца се јабуком,
на стази се сусрели
па су се пољубили!

ОСУ СЕ НЕБО ЗВЕЗДАМА

Осу се небо звездама,
шалај звездама,
Равно поље овцама
Овцама нема чобана,
Само једно дете Радоје
И оно младо заспало.

МОЈ ЂЕРДАНЕ

Мој ђердане, моје суво злато,
моје суво злато, мој ђердане,
мој ђердане!

Ко ли ћете младој потргати,
младој потргати, ко ли ћете,
ко ли ћете?

Да л удовче, да ли младо момче?
Или драги, или ће недраги?

УРОДИЛЕ ЈАГОДАЛЕ

Уродиле јагодале,
мани, мани, мани!
мани, јани, дани,
сићани ђердани
по грлу су пали,
дукатићи мали
по челу су пали,
љубим ти око
Јоко, девојко!

Јагодале опале,
мани, мани, мани,
мани, јани, дани,
сићани ђердани
по грлу су пали,
дукатићу мали
по челу су пали,
љубим ти око,
Јоко, девојко!

ТРИ ДЕВОЈКЕ

Три девојке, три девојке, три девојке
Три девојке, три дилберке, из три села
Понајлепша међу њима моја Јела
моја Јела

Чујеш, чујеш, душо Јело, иди мајци
не пркоси, украшћу те као јагње
ако нећеш ти у зору ил свитање

Три девојке, три девојке, три девојке
Три девојке, три дилберке, из три села
Понајлепша међу њима моја Јела
моја Јела

Певај Јело, весело, нек се ори глас
Песма наша живота, једини је спас
Љуби мене девојко док сам још млад
Ја ћу тебе девојко, цуро гарава!

ЕХ, ДА МИ ЈЕ КРОЗ ПРЊАВОР ПРОЋИ

Ех да ми је, ех да ми је
кроз Прњавор проћи,
кроз Прњавор и кроз Дуго село
Та два села памет ми однела

У Анђуше, у Анђуше
испод беле гуше,
ситан бисер и драго камење:
Ситан бисер коњи позобаше!

ОЈ ЉУБО, ЉУБО

Ој Љубо, Љубо злаћана јабуко,
У киту те китим, у недрима носим,
Жалости моја, што ја нисам твоја!

Ој Јоко, Јоко моје црно око,
У киту те китим, у њедрима носим,
Жалости моја, што ја нисам твоја!

– Спреми се драга, седи код мене

СВУ НОЋ МИ БИЛБИЛ ПРЕПЈЕВА

Сву ноћ ми билбил препјева
На Јованови пенџери:
„Устани млади Јоване
Твоје се драго удава
Тебе виче на свадбу“
Нека гу, нек се удава,
Ја ћу гу дођем на свадбу.

СВУ НОЋ МИ СОКО ПРЕПЈЕВА

Сву ноћ ми соко препјева,
оф аман, аман, сву ноћ ми соко препјева,
аман сву ноћ ми соко препјева

На Јованови пенџери, оф аман, аман,
на Јованови пенџери, аман на Јованови
пенџери

РАЗВИЛО СЕ РАВНО ПОЉЕ ПРИЛЕПСКО

Развило се равно поље
равно поље прилепско
под њим седи Фети паша
разапео шаторе

И он шаље посланике
Да се Срби покоре
Сви се Срби насмејаше
Павле Стурма највише

Потурице Фердин паша
шести пук је одговор
шести пук је храбар био
па је Турке разбио

ШИЉЧИЋИ ОПАНЧИЋИ

Шиљчићи опанчићи
са два реда каишћићи
Геџо Србине
Шајкачо цокуле
пројо погачо
црна лука, бела лука
празилука
Ти си Турску прегазио,
Гeџо Србине!

Та вала, та вала,
та ваљевска подвала
и ужички каиши
и шабачка чивија
Ти си Швапску прегазио,
Гeџо Србине!

КАПЕТАН ЂОКА

Капетан Ђока путује, путује
Капетан Ђока путује сад.
Путује у Турску
Избавља сво српство
Капетан Ђока путује сад

Стој! Ко иде?
- Патрола
Која патрола?
- Капетан Ђоке
Шта је одзив?
- Кајмакчалан!

Пазите војници није шала
Капетан Ђока путује за Кајмакчалан
Да му се да велика почаст:
Устрој се полулево, полудесно!

Војвода Степа путује, путује
Војвода Степа путује сад
Путује у Турску, избавља сво Српство
Војвода Степа путује сад.

Стој! Ко иде?
- Патрола!
Која патрола?
- Војводе Степе!
Шта је одзив?
- Кајмакчалан!

Пазите војници није шала
Војвода Степа путује за Кајмакчалан
Да му се да велика почаст:
Устрој се полулево, полудесно!

НА ШАБАЦ ЈЕ УДАРИО ШВАБА

На Шабац је ударио Шваба
мучки ноћу, као нека баба
мислио је сада ил никада
свом Србијом земљом да завлада

И то било, за дуго не било
док се српско коло сакупило
Сакупи се србадија млада
Цер планином вије коло сада

Дошо Шваба до Мишарског брда
сусрела га пешадија од 6. пука
која је се намучила мука

Шрапнел цепа, а граната сева
Од туд стиже Степановић Степа
Бије пушком, бије бајонетом,
растави им живот с овог света

Оп шија, пешадија и коњица
и тобџија!

ДОЂИ ШВАБО ДА ВИДИШ

- Дођи Швабо, да видиш
Где је српски Текериш!
- А што ћу га гледати
кад ја морам бегати!
- Чик Швабо, да видиш
Ди је српски Текериш!
Дође Шваба све до Раље,
а до Раље нема даље
Дође Шваба све до Љига,
а од Љига-загуљи га!

БОСНО МОЈА, СИРОТИЦЕ КЛЕТА

Босно моја, сиротице клета
по твом небу сунашце не шета

По твом крају пјетли не честају
по твом крају птице не пјевају

Твоја брда и твоје долине,
покриле су густе помрчине

ШТА СЕ СЈАЈИ НА СРЕД САРАЈЕВА

Шта се сјаји над сред Сарајева
Ил је алем, ил је драги камен?
Ил је биба међу терзијама?
Ил невеста међу деверима?
Ил је ђерђеф међу везиљама?
Ил је игла међу ћурчијама?
Ил је чаша међу бекријама?
Ил је вила, ил је љута гуја?
Нит је алем, нити драги камен
Нит је биба међу терзијама
Нит је невеста међу деверима
Нит је ђерђеф међу везиљама
Нит је игла међу ћурчијама
Нит је чаша међу бекријама
Нит је вила, нити љута гуја
Већ је снаха међу деверима.

АСАН АГА ДВА ВЕСЕЉА ГРАДИ

Асан ага два весеља гради,
Два весеља, оба невесела:
Сина жени, а ћерку удаје;
Сина жени, а немилом девојком,
Ћер удаје за немилог драгог.
Сеја брату тихо проговара:
„Не љуб`, брате, немилу девојку,
А ја нећу немилога драгог!“
То изрече, на чардак утече:
„Ој чардаче, мој дебели `ладе,
Доста сам ја с тебе погледала
Ђе мој драги по чаршији шеће;
Бели му се јаглук за појасом,
Ког` сам, јадна, три године везла,
Три године са три другарице,
Три године спроћу месечине,
Све кријући, да не види мајка.“

ЦАР ВЕЗИРА НА ДИВАН ПОЗИВА

Цар везира на диван позива:
Мој везире што ми где не дођеш?
Ах мој царе! Како ћу ти доћи,
Кад не могу кроз Лозницу проћи:
Од господства Анте Господара,
Од његових младије војника;
Од сарука, и од јатагана,
Од сабаља и танких пушака.

КАЖИ МЕНИ МЛАД ВЕЗИРЕ

На престолу седи султан,
силни Егбер цар
а до њега млад везире
Мегмен пан

Казуј мени млад везире,
имена ти твог –
Ко ти даде златне кључе
од харема мог?

Дала ми их твоја сеја
и пољупца два,
а до зоре колко бјеше
ни сам не знам ја

Знашли болан млад везире,
снашао те јад,
да џелат ће главу твоју
одрубити сад

Стани мало, саслушај ме,
ја сам свему крив
љубих, љубим, љубићу је
све док будем жив!

На те речи скочи султан,
ко разјарен див
Мир завлада ко да нико
не имаде жив

Док наједном зажубори
милостиви глас –
Љубите се, султан Егбер
благосиља вас!

АХ, МОЈ ДОРО, ДОБРИ ДОРО

Ах, мој доро, добри доро,
шта је теви додијало:
лако седло шимширово,
ил узица позлаћена,
ил камџија бисерлија?
Ах, мој газдо, добри газдо,
није мени додијало
лако седло шимширово,
ни узица позлаћена,
нит канџија бисерлија,
већ је мени додијало
што ти идеш у механу,
мене мећеш пред кафану,
пијем воду са камена,
чупам траву из корена
- то је мени додијало.

ОД КАКО ЈЕ БАЊА ЛУКА ПОСТАЛА

Од како је Бања Лука постала
Није лепша удовица остала,
нег што она Дервиш-бега невеста
Запросије је сарајевски кадија;
Она неће сарајевског кадију,
Она хоће бањалучког бекрију

ОД ВАРДАРИ ДО ВАРДАРИ

Од Вардари до Вардари
То врр бири бири би,
цај мајола
Бано сано иде
мекардаси иђи на крчма
цај мајола
Бано сано сој јелова
Барбула Миле

Ајн, цвај, драј
Буће нешто фрај

Један, два, три
Ала ћемо сви

Неда Ката без дуката
Ја ћу Кати дукат дати
па ће Ката запевати

Оп шушке потрбушке
Самомачке пири мачке
Пири Кату љуби Кату

Ој, дико да не види нико!

Метла ногу на фотељу
па све виче нећу,
А на кума намигује
да се крећу

Аој, мили куме
Испи чаше пуне
Кад су врата подегла
Ја је нисам надо

Па све чини дири-дири-ди
Па све чини уха-хај!

Па све чини дири-дири-ди
Па све чини буђ!

Аој стари свате
Цицварићи тебе прате

Па све чини дири-дири-ди
Па све чини уха-хај!

Па све чини дири-дири-ди
Па све чини буђ!

Ајн, цвај, драј
Биће нешт фрај

Један, два, три
ала ћемо сви

Неда Ката без дуката
Ја ћу Кати дукат дати
па ће Ката запевати

Оп шушке потрбушке
Саломачке пиримачке
Пири Кату љуби Кату

Ој, дико да не види нико!

ХОЋЕМО ЛИ У ШАБАЦ НА ВАШАР

Хоћемо ли у Шабац на вашар хоћемо
Хоћемо ли у Шабац на вашар хоћемо
да идемо, да се напијемо
да идемо, да се напијемо

Хоћемо ли фијакер узети хоћемо
Хоћемо ли фијакер узети хоћемо
Ја сам пијан, ко ће ме попети
јој, ја сам пијан, ко ће ме попети

Хоћемо ли љубит старе бабе нећемо
Хоћемо ли њубит старе бабе нећемо
Старе бабе за бећаре слабе
јој, старе бабе за бећаре слабе

Хоћемо ли љубити циганчице хоћемо
Хоћемо ли љубити циганчице хоћемо
Циганчице живе жеравице
Јој, циганчице живе жеравице

У ИЛИЈЕ ЧАРШИРЛИЈЕ

У Илије чарширлије,
за појасом сатићбије.
У Илије златне куке
прегазио пашалуке
У Илије златне ресе
куд год иде за њим тресе
Ево Ике благо нама
у свиленим јао, јао,
у свиленим чакширама Аман!

Кад поведе коло Ика
девојака наста цика
колики је у њег турак
стало би му три сомуна
Оком кресне, туром тресне,
а тур му је јао, јао,
до црне му земље пао Аман!

ПОШЕТАЛИ ШАБАЧКИ ТРГОВЦИ

Ај, пошетали шабачки трговци
цвака, цвак
Ај, први иде Тодор Кнежевићу
цвака, цвак

Ај, а за њим Црналија ПАнта
цвака, цвак
Ај, а за Пантом, Коларића Јоца
цвака, цвак

Ај, право иду и шабачку малу
цвака, цвак
Ај они буде Бегу кафеџију
цвака, цвак

Ај, устај Бего, подели нам шлаге
цвака, цвак
Ај, Бегиница нек пржи кајгане
цвака, цвак

I

РОД РОДИЛА КРУШКА РАНКА

Род родила крушка ранка
под Милошићем,
Под њом седи младо момче Србију пева,
Све Србија до Србије Обреновића.
У руци му тамбурица Берберовића,
На тамбури златне жице Цицварића,
На плећима дикли џубе Ристе Бајића,
Под џубетом дикли џубе Симе Полића,
На глави му тунос фесић Јоце Гашића,
На прсима златан ланац Косте Спузића,
А на руци златан прстен Ђоке Срића,
На ногама мале чизме Мије Дражића,
Под пазухом трешњев чибук Јове Јарића,
Под њима је добар коњић Дниловића,
А на вранцу шимшир седло Куртешевића,
А по седлу златна аша Топузовића,
А по аши кобурњаци Арамбашевића,
Па кад јунак вино пије Аце Чаркића,
Кад уздахне и запева Милан Шанића,
Сва се кућа потрескује Косте Џамбића.

II

РОДИЛА КРУШКА РАНКА

Родила крушка ранка
под Милошићем,
Под њом седи младо момче Србију пева,
На њему је танка коша Еленовића,
На њему је мор-долама Андре Нешића,
По долами шарен појас Ристе Бајића,
За појасом сребрњаци Ђоке Јенића,
На плећима дикли ћурче Јоце Полића,
На глави му тунос фесић Јоце Полића,
На ногама сјајне чизме Мије Дражића,
Под њима је вранац коњић Даниловића,
На коњу је златна аша Куртешевића,
А по аши шимшир седло Топузовића,
А у руци му тамбурица Паје Бербера,
По тамбури златне Жице Цицварића.

III

РОД РОДИЛА КРУШКА РАНКА

Род родила крушка ранка
под Милошићем,
Под њим седи младо момче Србију пева,
Све Србија до Србије Обреновића.
У руци му тамбурица Цицварићева,
По тамбури златне жице Паје Бербера,
На глави му тунос фесић Јоце Гашића,
Обукао срма-јелек Дниловћа, Даниловића,
По јелеку златне токе Ристановића,
Опасао свилен појас Ристе Бајића,
За појасом сребрљаци Куртешевића,
На јунаку мор-долама Андре Нешића,
На долами дикли-џубе Косте Спужића,
На руци му златан прстен Симе Полића,
На ногама жуте чизме Мије Дражића,
У рукама шарен чибук Јове Јарића,
Под јунаком вранац коњић Јаше Тркића,
На вранцу је шимшир-седло Топузовића,
А под седлом златна аша Ноје Савића,
А под ашом бакрачлије Шајиновића,
А кад јунак пије вино Аце Чаркића,
Кад уздахне у баштици Васе Ђенића,
Па кад седне и запева Милан Шанића,
Сва се кућа потрескује Косте Џампића.

САГРАДИЋУ ШАЈКУ

Саградићу шајку од сувога кедра,
а катарку од шимшира и свилена једра

Сузама ћу шајци да испишем име,
што их роним кад и када нико не видиме

Па ћу пустит шајку низ таласе ’мирне,
да у њена једри лађе уздах да ми пирне

ИГРАЛИ СЕ КОЊИ ВРАНИ

Играли се коњи врани
крај Мораве на обали

Међу собом говорили,
међу собом говорили:

Дај нам, Боже, путовати,
а Мораву не бродити

ДОДАТАК

ИЗБОР ИЗ ЛИТЕРАТУРЕ И КОМЕНТАРИ

Бечки запис (овде смо дали име по пресудном утицју на потоње модифиације, Вукова Пјесмарица 1814, а по зачетку види: ЕР, Хекторовић) за епски начин записивања лирских песама, епски запис донекле сасвим неприкладан лирском осећају.

У том погледу потребно је направити разлику између баладе и лирске љубавне песме. Босанска, далматинска балада је монострофа љубавна песма иако по правилу краткосижејна није увек монострофа.

У традицији, у осећају лирске песме је полистрофичност, ритам и разуђена форма. Зато у правилима, нарочито XIX века, треба примењивати полистрофу.

Савски квадрат, химна. Монострофа, кратки сиже.Баладни квадрат се односи на скраћење епске песме, са задржаном метриком и цензуром.

Лирска песма или лирски мотиви у епском шаблону, баладни квадрат у природној монострофи.

Код Савског квадрата (лирски квадрат, химна) мора бити испуњена ширина и дужина стиха (строфе). Стих, преко дванаестерца, и монострофа, преко 14 стихова.

Конкретно, то је тринаестерац, с покетним бројем стихова од 14-23.

Нове шабачке врсте лирских песама су:
дистих, балада, химна, романса, рондел.

Дистих, као специфична обојеност лирске песме.

На њ примеру можемо пратити развој лирске песме у XIX веку.

Шабачка лирска песма у односу на цео XVIII век има прочишћен сих, лакоћу, непосредну мисао, још елементарнију реченицу, и једноставност.

Монострофа, епски запис, прочишћена је и претворена у дистих.

Препев, транспозиција монострофе дистих урађена је са осећајем, лирски потпуно чисто. (Ој, девојко, Мила моја Ката...)

У сталном стиху, монострофи, неке песме немају довршену форму, што је доказ за постојаност природне песме, односно припева и њене музичке традиције.

У ЕР запису уместо полихимније нужно је увести полистрофичност (где је заправо на неким местима немогућа ритмичко-тонска целина). При свему томе тлов на квадрат, није завршен.

Песме са доминацијом припева углавном остају у полистрофи. (Ко ти купи срма јелек, Синџиричићи звече)

Шабачка лирска песма, кратка форма, углавном дистих, катрен, симетрични осмерац, дванаестерац, и асиметрични десетерац. Љубавна песма, чист мотив. Љубавну песму одликују сажетост и лакоћа, припев, народни језик, екавштина, стилско-изражајна средства (метафора, дијалог).

Баладе садрже атавизам, као и мачвански текстови. Интересантно је да најмање атавизма садржи лирска љубавна песма Цицварића.

Све су ово нужни елементи за успех лирске песме у XIX веку, обиље мотива, форма, језик, довољан број образаца сижеа.

Шабац је колевка специфичне лирске форме – химне. У Шапцу настају анегдотске или ласцивне врсте, шаљиве химне, а нарочито: трговачка химна, у бројним редакцијама, са допевима.

Химна је заправо проширени облик шабачке романсе, у моностиху. Пева о угледу, градској слваи, националном поносу.

Она је друштвена, народна, патриотска, интимна. Химна је форма мале озбиљности, питоресна и фигуративна песма, која сеже од – емотивних навода до друштвеног утицаја. Химна подразумева еволутивност форме, известан ступањ, она је настала на одређеном периоду лирске праксе, након баладе и припева.

Временом припев се губи, а лирска форма добија изразитији наративни карактер.

Шаљиве, у рими, или са ајкањем, кратки стих, трговачке, са повременим допевом, и сталним умецима. Најчешће тринаестерац, а с обзиром на сложену форму ретке калалексије. Живи активно у усменом предању.

Поред анегдотске химне, присутне су и тзв. блитз песме, бачанске, лолинске и бечарске песме (Од Вардари до Вардари, Мила моја Ката), дакле одакле су сремски дистиси. Анегдотске песме су највероватније моментално настале (Иде цица у стрњике, Благо тебе Омер Цицварићу, итд.)

Мини форме су песме са само једним мотивом.

Салутад. формални завршетак песме у виду захвалнице, најчешће наручиоцу песме! Салутади су мотивски присутни имплицитe кроз алегоријске так-

сације, pars pro totum; те као почаснице где је форма позитивних стихова развијена у венац (Метонимијски венац – низ метафоричних особина, које чине алегорију. Алегорија идеје!

Индивидуална осубјектована алегорија је низ субјективних, људских слика, представа.

Финале. може бити припев, први или завршни, мотив, декорација, или цела тема (оригинални стих).

Антисалутад у форми анегдоте. У суштини анегдотска гађа, у антифункцијској тези.

Дистих, пореклом од сремског и уопште панонског дистиха, беђарца и нове песме. Једноставне су форме.

Уводи. Мотиви или елементи лирских песама, врло често припеви.

Формуле. шлагворти, у сплету, ефектни стих само као мотив за покретање осећања, нарочито узречица, узвици, лирске минијатуре.

Оснивач лозе шабачких Цицварића је Омер Цицварић. По легенди Омер је за време двојне владавине сакупио остатке виолине коју је један шабачки бег разбио из беса. Омер је парчад однео у шабачку Махалу, тамо их спојио. По причи Омер је већ свирао на рођењу Јевремовог сина Милоша 1829. Али засигурно музицирање можемо открити по анегдотској песми која помиње Пају Алимпића.

„Омер Цицварић, 67 година, жена Шана 50 год, синови Алија, Ковач 21 год., Бего свирач 19 година, снахе Мекека 17 год, Мека 30 год., унуци... (попис из 1863, Годишњак, VIII)"

У време првих записа, већ се са Цицварићима помињу и Салко Бићировић, свирач, Милићи, али и Зејићи који су као породица свакако из најстаријих времена Махале (Латиф Зејић).

Омер Цицварић има два сина, један је Бего, музичар, а други Алија, Алијин син такође ће постати музичар и придружити се чувеној Бакиној дружини (Осман, познатији као Лосо).

У току шабачког златног доба свираће три дуржине Цицварића: Омерова, Бегина и Бакина дружина. Омерова до 1870, Бегина дружина до 1901, и Бакина до 1913. Свака дружина означава једну генерацију Цицварића, а њихово трајање завршава смрћу капелника. Сасвим логично, сваки примаша свирао је у

претходећој дружини. Бега је Омеров, Бака је Бегин син, итд. Свој музички врхунац Цицварићи су остварили за време Бакиног вођства (од 1900-1913). Бака, поред тога што је свирао, написао је и компоновао највећи део песама.

Цицварићи су дружина чију окосницу најчешће чине отац и си, њој се придружују неколицина браће (заједно са браћом од стричева до четири) и још две породице Зејићи и Милићи. Милићи живе у непосредном суседству Цицварића, а сви су у знаменитој улици Авде Карабеговића. Лоза Цицварића је кратковечна али бројна. Просечан Цицварић углавном живи 50 година. Музички је активан три деценије. Музиком почиње да се бави са 16 година. Једна генерација Цицварића, тако, траје 30 година.

Име добија по деди или стрицу. Вековима и генерацијама преносе се имена: Омер, Бега, Лосо, Мујa...

У два века постоји 7 генерација славних Цицварића. Одвајкада Цицварићи живе на истој адреси, у Авде Карабеговића 36, од Баке и у 57.

Милићи су на некадашњој адреси (Мујо Милић) у Авде Карабеговића 15 и Авде Карабеговића 21.

Дружина се до I светског рата зове Цицварићи, а од 1918. почињу се звати по Милићима (Ибрићима), затим и Зејићима. У њиховим саставима и даље свирају Цицварићи, у односу на некадашња четири члана од десеторице, у новом саставу свирају их свега двојица.

Од 1918. разликујемо дружине Зеје Зејића, Ибре Милића и Мује Милића, Ибриће (дериватне од Милића).

Најзначајнија је дружина Ибре Милића, која се на страни, а и по фотографијама назива Цицварић. Једна од најређих, једина, за сада колико се зна, скупна

фотографија Цицварића је она у Скадарлији, испред кафане „Златно буренце“ (?). Дружину Ибре Милића су чинили: Алија Ибрић, Бака II Цицварић, Амид Цицварић, Мемиш Гардић, Мема и Муса Јовановић, Миларем Гардић, Осман Лосо Цицварић, Ибро Милић, Нурија Гарић, Омер Пенцо Цицварић.

Сами Цицварићи су много страдавали. У I светском рату живот за отаџбину дао је Беган Цицварић, као наредник у балканским ратовима (погинуо 1913. у борбама на Брегалници и Говедарнику). У Кленку 1942. Немци ће стрељати Авду Цицварића.

Након II светског рата, музичко предање наставља Пенцо Цицварић. Ансамл је смањен, а музицираће у знаменитом Порт Саиду.

Од самих почетака надаље, у музицирању ове чувене породице разликујемо две фазе. Прва епоха се огледа у специфичној појави, по орјенталном начину облачења и свирања. Употребљавали су шаргије, ћемана, тамбуру и бубњеве. У првом добу имали су турска одела, и свирали су на орјенталним трговима (на Баиру и Мачванској пијаци). Археични период завршио се негде седамдесетих и осамдесетих година, у време када су се окренули новоподигнутим европским кафанама, и независном моменту младе монархије Србије (1881.).

Тада свирају у Касини, Европи и Паризу. Европски профил тих кафана подразумева и одређени начин понашања. У другој, европској епохи, Цицварићи носе народна одела, словенску кошу, фермен, чакшире. У оркестру су виолина, саз, виола и по која

шаркија. Нарочито изражајно звучи виола. Са појавом џез оркестара, код Цицварића појављује се бас.

Свирају у: Америци, Касини, Европи, Народној и Великој гостионици, у Девет дирека, Паризу итд.

Обављају културну и историјску мисију у Македонији. Тамо свирају у Скопљу. (У тим околностима настаје од Вардари до Вардари).

Њихово музицирање подстиче родољубива осећања, веома смета аустријским властима које су извршили анексију 1876. Сматрају их за суптилну пропаганду. Ван Шапца музицирају у: Скопљу, Сарајеву, Београду, Ваљеву („Златибор“, „Србија“), Врњачкој бањи. Целу 1927. провешће у Београду, у „Трандафиловићима“, „Македонији“, у „Славији“. У том смислу наводе их моги извори: Постоје салонске приче Ковиљчана о Цицварићима. „Забележено је да је и боем Раде Драинац, за кога су савременици рекли, да никад никоме у животу није молио и да никада није успевао да прикрије своје симпатије и антипатије, био лудо заљубљен у неку несрећно удату Шапчанку Милицу-Цицу.“

Цицварићи занеће глумицу Олгу Илицку (Солун, 1880), када су Олга и њен муж Коста играли у Вараждину, Сплиту, Шапцу. „У Шапцу су Олгину душу Цицварићи опили севдахом за свагда.“ под тим утицајем снимиће 25 плоча.

„Они су одлазили у новопазарски Санџак и Босну, те односили један, а отуда доносили други нов певачки материјал. Цицварићи су певали по свим већим градовима Србије разносећи репертоар који су прихватили и други чувени певачи и свирачи – у Крагујевцу Лата, у Јагодини Мија, у Ваљеву Маринко и његови синови, у Крагујевци Митар и други“.

Њихов утицај је сезао у свим временима, и свим историјским околностима. То је најдужа и најбројнија музичка породица у Србији. Два века, педесет осам чланова, и преко 20 оригиналних, до сад сачуваних песама, одређују их убедљиво најистакнутијом музичком појавом Србије.

Оставили су записе углавном о свим историјским периодима: Турска времена, ропство, Анексија, српско-турски ратови, I балкански рат, опсада, I светски рат.

Певали су о рату и миру, о Орјенту, о грађанству, о селу. Најшири национални и културни репертоар од Турске до Босне (севдах), од Македоније (Вардар) до Аустрије (народне композиције у виду бечке оперете, по који бечки валцер у виду народне форме и др.), (румунско кокоњеште). (Шабац је краљева дедовина. Види[7] краљ Милан, Милош Обреновић рођен је у Шапцу

Свирали су и Обреновићима и Карађорђевићима. Омер са Бегом свирао је по изричитој жељи Михајловој, како би се уверио у њихове музичке квалитете. Том приликом их је слушао и млади Милан.

Одрасли краљ Милан слушао је Бегу са Баком.

(Запевала Бил-Бул птица, Ево идем из кафане, Рујна зора, Сремско коло, Тројанац коло, Чачанка, Свилен конац (инструментална деоница), Сарајевка коло, Аомољка, Бугарско коло, Гучевка, Седи гиди Саро, Ја

[7] *Елена Марија Катарџи*, Миланова мајака, ћерка је румунског грофа Константина Катарџија. Преко мајке потомак је *Калимаћија* (1758-1761) и Георгија (1761-1769), предс. *Барбу Катарџи* 1862. Балса...
Наталија Кешко, Наталија Обреновић супруга краља Милана, кћи влашког спахије (Фиренца 1859-1941). У Србији од 1875-1884. Петар Крешко, руски пуковник у сродству је са личношћу молдавске принцезе Пулхерије. (Пулхерија Стурца, молдавски кнежеви у XIX веку Јока и Михаил Стурца итд.)
Отуда генеалошки, историјски мотиви за Цицварића *Кокоњеште*.

продадох коња врана, Од како је Бања Лука постала, Узех чибум и маштрафу, Ој јаворе, Цицварића коло (Мачванка), или Кокоњеште, Киша пада, трава расте, Мој комшија ћер удаје, Бије добош Шапцу на пијаци, Иде чича у стрњике, Златан крстић око врата)[8]

Репертоар. Партитура Цицварића је аутентична школа.

Оно што се може назвати шабачка школа је сложено садејство мачванске сеоске, босанске народне и градске школе. Из севдаха спојеног са српским колима и мачванском усменом традицијом развија се – специфичан виолински стил.

Највеће вредности музике су: реаранжирање и импровизација. Градски, дворски аранжмани, мотиви, реаранжирање орјенталних севдалинки, сеоских прелских песама, дворских и грађанских кола.

У првој епохи, карактеришу их градски аранжмани, превођење сеоске у градску песму.

Најзад изузетна креативност и оригиналност, Баке и 3. генерације на стварању градских химни и националних хитова из фундуса српских народних песми.

Цицварићи се не поводе, не усвајају ино, него доносе већ славну чаршијску песму, народни хит, племениту жупску песму.

---

8 У појединачним случајевима сачувани су само делови напева:
Крст од злата око врата
Анка има на грудима
Ах, разгрни недра, жељу ми утоли,
Срце ми је жељно Богу да се моли

- Анегдотски фрагмент Благо теби Омер Цицварићу
Кад с` одужи Паји Алимпићу
- Иде чича у стрњике (Политика преноси напис скопског „Вардара“)
- Ај, бије добош, Шапцу на пијаци
Продају се шабачке девојке
Ај, дукат момче, а талир девојче!

На званичном репертоару Цицварића налазе се дворске теме, градска кола – Шапчанка, Нишевљанка, Чачанка коло, подокнице, серенаде, севдалинке, романсе, химне, инстументали.

Стил. Крај XIX века и почетак XX, Цицварићи су склонији бржим партитурама, мераку, захтевним, виртуозним деловима, громком и вишегласном певању, наспрам севдалинке негују љубавну романсу, веселе подокнице.

Одликује их умешност, синхроницитет, паралелизам, вишегласно певање, певање „у глас“, ајкање, вишебројни региатри, честе промене ритма, музичка сложеност.

У музичком смислу, свирају мотиве, минијатуре (Сву ноћ ми соко препјева), песме и делове песама, све до сложених облика.

Виолински стил је архаичан, природан, виртуозан, племенит, често редукован на најмању могућу меру као подршка гласу.

Утицаји. Утицаји на музику Цицварића су долазили са свих страна, из Босне, из Срема, Пеште, Беча, па из Србије, Београда, Јагодине...

Али утицаји су обратни. У XX веку Босна је прихватила многе овдашње песме – Ђаурко лепа, Аој Босно сиротице, У Агана итд. Београд такође Београдски мали пијац, Свилен конац, Развило се равно поље, и неке севдалинке у овдашњем извођењу.

Очигледни су и орјентални утицаји: саз, шаргије, атавистички начин.

Затим и дејство румунских свирача.

<u>Порекло.</u> О пореклу се засигурно не зна. Вероватно из Црне горе, Босне. Босански муслимани... Турски цигани (?). Цицварићи се данас изјашњавају као шабачки Муслимани.

НАПОМЕНЕ

1.

О значају ове баладе (Турци мисле да је раја шала) говори и Вукова фуснота, да је двостих ове песме постао мотив прве епске песме *Почетак буне на дахије*.

<u>Фуснота</u>:

Кад су Србљи први пут дошли на Шабац (1804) онда су турске у Шапцу певале:

Подигло се неколико Влаха,
и понели у тиквици праха,
Да освоје Шабац од Турака;
Они мисле да је Шабац шала,
Ал је Шабац Београду глава.

А у стиховима, Буна против дахија (1815)

Турци мисле да је раја шала,
Ал је раја градовима глава,
уста раја ко из земље трава,
у градове сатераше Турке.

и даље:

Трчи Ђорђе од рада до града,
И грађане свугде довикује:
Чујете ли ви Турци грађани!
На градов`ма отворите врата!

Прва устаничка песма новог циклуса тако преузима стих лирске баладе.

О свим друштвеним утицајима Шабачке лирске песме, може се видети и на примеру улоге Цицварића, *Аој Босно, сиротице клета* које се наводи као један од узрока нарочито у ултиматуму од 25. јула 1914. Један од непосредних историјских повода опет је шабачка балада.

Епске песме су далеко захвалније у погледу географских одредница:

Прво јесте Лазаревић Луко,
који Шапцем командира градом
А друо је српска поглавица,
Цинцар Јанко од Орида града
А треће је српска поглавица
Из Нођаја Чупића Стојане
(Мехо Оруцџић и Милош Стојићевић)

Први помен Шапца је у песми: *Змај Огњени Вук осваја Спљет* (ЕР 1720)

I верзије:

I,
Београде, залуду ти хвала
Кад је теби Крагујевац глава!

II,
Шумадијо, залуду ти хвала
Кад је теби сад Београд глава!
(М. Милићевић, наведено дело)

Шабачка верзија је најстарија и по уверавању и по датирању у Милићевић (1804.)

Песму су спевале шабачке буле, по једном случају, у другом (Вук) Српкиње муслиманског закона у Зворнику.

Градска симболика је врло јака, нпр. види верзија М. Милићевић:

Цар везира на диван позива...
(Мој везире, што ми већ не дођеш?
Ах, мој царе, како ћу ти доћи?
Кад не могу кроз Лозницу проћи:
Од *господства* Богићевић Анте)

Или из Чачка:

О Јелице, висока планино!
С тебе ми се *шер Шабац* види,
испод Шапца мемерли калдрма.
(Јелка па Овчар)

Види и Ваљево:

Хвалиле се Ваљевке девојке:
Од *Ваљева* лепшег села нема,
Од Ваљева и од Сарајева...

За песму (59, 1814) *О, Ужице, мали Цариграде*, такође: *Ај Шапче, Мали Цариграде*
I: *Бечкереку, мали Цариграде*
ЛНП, 95 – ЛМС, 1846, 129-130

Књигу пише краљу Матијаше
од лијепа Спљета од Приморја,
Те ју шаље равном Сријему,
лијепом мјесту Купинову,
баш на име Змај-Деспоти Вуку,
„О, мој побро, Змај-Деспото Вуче,
ако с`ми игда у невољи био,
јако ми, побро, буди у невољи.
Пуно има три месеца данах
Како бијем Спљета у приморју,
Нит`га јунак освојити могу,

Нит`оставит од срамоте тешке,
Већ мој побро, Змај-Деспото Вуче,
Купи, брате, шест хиљада војске,
Те ми дођи у Спљет у приморје.
У Спљет има један протопопа,
На име се зове златопопа,
До сад ми је курва погубио,
седамдесет војеводах младих,
у табору мојем најбољијех,
Већ купи, брате, шестхиљади војске,
те ми дођи под Спљет у приморје,
не би ли помоћ учинио,
Не би ли бијела Спљета освојио“
А кад чуо Змај-Деспоте Вуче,
књиге пише по својој армади.
Скупи Вуче шест хиљада војске,
а све младе момке нежељене,
а све вране коње нешкропљене.
Под Шапцем ми Саву прибродио,
Под Царом први конак учинио“

Још пре тога и Сзабáцс Виадаља, 1476, готово паралелно са списима о Владу Дракули и Змај-Огњеном Вуку о истом догађају. (Thalloczy-Aldésy, 265-268, 389)

Кинизи – главни комадант доњих делова краљевства (generalis capitaneus inferiorum pratium regni), битка Kenyérmezö (1497), у браку са Бенигуа Магаар, кчерком Балше М. Дворац Nagyvazsony, подржао Владислава I. По писањима Ђорђа Бранковића, летописца и једног од последњих Бранковића, Пал Кањижи је, вероватно Павле Бранковић.

Будара (Стефан V Báthory) 1430-1493. трансилванијски принц (1479-1493), судија краљевског суда (1471-1493), комадант „dapiferorum regalium magister“ (1458-); са Матијашом, Владиславом, а касније са Палом Канизси-ом порази Johna Corvina у Бици на Csonthegy (1493). Бáтор подржао Влада III против Басарабе, 1476. Лајоту за Влашку. Батор учествује у операцијама у Босни са Дракулом.

У Шабачкој бици учествују Јакшић Дмитар и Стефан, Вук Бранковић, Пал Кањижи, Влад Дракула, Матија Корвин, Али-бег Михал-Оглу (1476-1506).

Матија I Корвин – (Matyás Hunyadi, 1443. Kolozsver – 1490 Беч) син Јаноша Хуњадија, Сибињанин Јанка, војводе из Ердеља (по мађарским изворима иначе Јанков отац био је Србин влашки, кнез из Баната, краљ од 1458, 1486. заузео Беч (Богишић В. бугарштица о Бечу, Пјесме из старијих...)

Пема говори о Шабачкој бици, једном светлом тренутку борбе краља Матијаша против Турака. Најстарија, у оригиналу сачувана мађарска историјска песма. Чини је 150 стихова; почетак недостаје. Аутор – непознат. Песму је открио 1871. Вегхеј Деже (Véghely Dezsö). Рукопис се чува у Националној библиотеци Сечењи у Будимпешти. (Országos Széchenyi Koyvetár).

Szabács viadala

(…)

De az fejőlmondott Pál Kenézi,
Ároknak mélységét igen nézi;

Ki Szabács erős voltát elméllé,
Honnég minemő álgyú kell mellé.

Szorgost megyen Nándorfejérvarrá,
Hol király erről bizon hírt vára.

Legottan számtalan sok hajókot,
Fejérvárnál az Dunán valókot,

Nagyhamar felvontatá az Száván,
És Szabácsvár táját hoztatá számán.

Nép számtalansága környől állván,
Nagy erősséget viz felől csinálván,

Hajókat mond árokba vontatni,
Környől pattantyúkval falt bontatni;

De ment az hajókot felvontatá,
Sok felől Szabács falát bontatá.

Vízárokból viadalt es tartottak,
Azzal Szabácsnak ingyen sem árthottak,

Mert mondhatatlan szakálosokval,
Sok nyilakval, sőt számtalan sokval,

Kézi puskákval, nagy pattantyúkval,
És külömb-külömb álgyúkval

Sebes(t) és úgyan szűnetlen lőttek,
Sőt menden erejekvel rajtonk löttek.

Ali bég jöttö lőn csak önkára,
Meg sem fardóla semmi munkajá.
……………………………………

De jelentsük Ali bég jövéset
És onnaton ment való (mené)sét.
Volt olyan tizenöt ezer lóval,
Mind válogatott nép lovaglóval.
Szabácshoz nem messze egy kis halmon
Megsereglék, hogy beszédet halljon:
Szabácsba nagy felszóval kiáltnak!
Arról bölcsessége lőn királnak:

Hagya nagy sok dobot doboltatni,
Trombitákval es trombitáltatni;
Olyha hasadt volt ég mindezektől
És volt nagy kiáltás vitézcktől,
Hogy szózatot ők ne vehessenek,
Onnaton annélkül mehessenek.
Ali bég jötte, lőn csak önkára:
Meg nem fordóla semmi munkája,
Ott ezen ők nagyon óhajtának,
Egyembe es mind fejet hajtának.
…………………………………
Azért tökéllett tanálcs lőn köztök,
Hogy minden szabad lenne őköztök:
Ki akarna, az válnék cászárhz,
Avagy magyari Mátyás királhoz;
Az kencset, ki ott császárt illetné,
Sem egy kéz köztök azt ne illetné,
Azon szerént Szabácsba ben hadnák
És Szabácsot királnak megadnák.
....

Igy megadák Szabács erősségét,
Benne hagyák álgynak bőségét.
Mely álgyukat királ többőhteté,
És Szabácsot nagyon erőssöhteté,
Hagyván benne vitézeknek javát,
Hogy ne látná továbbá az kárát,
Ez mind ezen szerént hát meglevén:
Töröknek és mendennek kegyelmet tevén.
Királ ugyan Budára eredvén,
Török sereg környőle terjedvén.
Hát valának nekik nagy csudába,
Hogy Budának menden utcájába,
Jelennen királnak odvarában,
Látnak török népet kazdag ruhában,
Királnak ékesen odvarlani;
Ment kell piacon várban állani.
Ezt meghallák mind Törökországba,
Török császár lőn nagy bosszóságban.

(писано око 1476.)

2.

Песму су изводили Цицварићи, XIX век.

Севдалинка, у многим варијантама: *Али-бег се с љубом завадио*, *Болан паша на кули сеђаше* (121, 1868, IV, стр. 544)

Свирана је у кафани Девет дирека где је, неформално, била редакција „Шабачког гласника“.

Песма је испевана у несиметричном десетерцу (цензура на четвртом слогу, каденца на десетом). Романса; градација; разрешење.

У варијантама стих 11: *ал` ме рђа слабо миловаше*

стих 15: *ал` ме јунак мушки миловаше*
слабо уместо женски, а јунак уместо алчак

Али-бег се с љубом завадио
прву ноћцу на меку душеку.
Па јој везо наопако руке:
„Казуј, љубо, ко те је љубио!“
- „Али-беже, попуштај ми руке
па ћу казат ко ме је љубио:
два пашића и два трговчића,
Али-беже, попуштај ми руке!“
- Казуј, љубо, шта су дара дали!“
- „Два пашића два златна ножића,
трговчићи два златна фесића.
Ножиће сам браћи поклонила,
А фесиће у рухо донијела.
Али-беже, пукоше ми руке“.

Мерак, жеља плотског карактера Будимски краљ и краљица

3.

Баладни александринац са римом на полустиху, моностих

Наслов наговештава тамни баладни тон и даје призвуке XVII века, доба принудне љубави.

4.

Балада са промењивим стихом (раздел 5-11, 10-6)

6.

По запису Цицварића (Аган Домић – Пенцо Цицварић – Асц. Цицварић)

Настала у осамнаестом веку, или касније. Већ 1814. у НП:

Сви дилбери, мог дилбера нема
Да ли ми је чути, јел видети:
Ил болује, или ашикује.
Волим чути и да ми болује,
Нег да с` другом ашикује.

Првобитно десетерац. Овде: осмерац са многобројним прекорачењима; XIX век, шабачка севдалинка.

5.

По мотиву и: „Сава на доласку“ 30, 1868, IV, стр. 560

Зелен сокак потопила Сава

Зелен сокак потопила Сава
Моју дику заболела глава,
Ја ћу млада препливати Саву,
Те набрати лековиту траву,
Па завити мојој дики главу!
107, ЛНП, 1842, књ. 58, 68

У београдској варијанти се дешава инверзија (драга уместо драган). ПО времену је једна од најстаријих Цицварића песма.

Песма омиљена и често преписивана у рукописним књигама. С обзиром на датирање и субјекат, шабачка песма је старија од београдске варијанте.

Мали пијац, пљиварска и житна пијаца на Доњем шору

20, II:

Певала бих ал` не могу сама,
Драгог ми је заболела глава;
Па ће чути те ће зажалити,
И рећи ће да нехајем за њега,
А ја хајем, и душицу дајем.
(1815)

Јесен, летаргични мотив, несиметрични десетерац са понављањем

Ангелина 16/2

мачванска песма; Андолија; Цицварића

37.

Цицварићи свирали у Скопљу; сплет, сремски дистиси, бечарац: сремске песме: метла ногу на фотељу/ па све виче нећу/ А на

Аој стари свате/ Цицварићи тебе прате: македонски и ромски језик, такође шабачки предратни улични говор! фрај

8.

Савршена симетрична лирска форма.

Бравура Цицварића, дистих. Далеко лиричнији утисак од првобитног везаног десетерца.

Киша пада, ладан ветар душе,
Тешко оном ко конака нема:
„Душо Като, отвори ми врата,
Или врата или стаклен пенџер
Ил ми пружи твоју десну руку!“

„Срце Јово, име племенито,
ја бих теби отворила врата,

или врата или стаклен пенџер,
ил пружила моју десну руку,
ал се бојим караће ме мајка.
Да би кроштo, не би ни жалила,
већ кроз твоје често долажење
и кроз наше тајно миловање.
Ил` ме љуби, ил` се мене мани!
Ил` ме води, ил` ми не долази!“
Зборник из Вукове заоставштине, II,
L. 13`-14`

(Примедба. Цицварићи најчешће изводе мотив, скраћени део песме, музички обогаћујући текстуалну подлогу, *Бања лука*, *Сву ноћ ми соко препјева*)

Као што се види, задњи стих је варијанта прва два стиха песме:

Киша пада, ладан ветар душе,
Тешко оном ко конака нема.

Допевом, ту се препознаје подокница.

11/2
Пријeдор:

У Агана, у мога драгана,
два дућана свиле и кафтана.
Свилу реже, да ме за се веже,
кафтан кроји да будемо своји.
Мени мајка на чардаку вели:
Ти Агана учини по жељи!
Учинићу мог Агана бићу!

Јелена Ђорђевић, мајка Константина Ђорђевића, писца, приповедача, професора Нишке, професора и директора шабачке школе.

По другој верзији, Цицварићи су песму написали за време свог гостовања, у Врњачкој бањи...

Лирска песма грађанска ретке форме катрена у деветерцу.

16.

Изводили Салко, Цицварићи 1893, (Седи, гиди, Саро, Ангелина, мори бела Гркињо)

Песма у асонанци а-у (дају, била, дају, ја/а, а, ју, ју,ијују) Ономатопеја: *синџирчићи звече*

Једна од омиљених песама Ј. Веселиновића, свирана у кафани Девет дирека (кафана Девет дирека, кнез Станкова кафана, потоња Југославија Аце Тодора Кнежевића).

Мачванска народна песма, у *Ђиду* прелска

15.

Запис по Бачком начину:

Где ћеш бити мала Кејо, да довече дођем
Ја ћу бити у ђул башти босиљак сијати
Босиљак ће мирисати, по мирису дођи
Дукати ће звекетати, по звекету дођи

Вуков начин бележења народних песама је монострофни, без припева.

Бечки начин; каталектика, тонско разноврсhе, музикални део овим путем је изгубљен, песма је добила речитативни метар.

Ово показује (на примеру је очитије) да су лирске песме – мешовитог стиха, са већим бројем асонанци, еуфоничне, и што је главно – полистрофне.

Природна песма је „жива“ песма, песма настала у сорези са мелодијом, лирска народна песма „на глас“ полистрофна, са припевима (допевима). У припевима су остаци љубавни гатки и краљичких песама.

14.

У старим временима обичај даривања сеоских и племићких породица, „царске куће“. Магијска идентификација лепоте мачванских девојака са султанијом.

13.

Цицварићи; градација – I строфа *младост, зора*, II – *одлазак*, III – *рана*

С једне стране жал за младом симпатијом, изгубљеном љубављу, с друге, за самом приповедачевом младошћу.

12.

Нежна песма љубави, љубав је Маљанина према хришћанки.

Честа тема; Песму су написали Цицварићи.

11.

Љ. Миљковић, такође бележи песму, лирски десетерац

„*марамица, марама* – ашик-марама.

Марама је знак симпатије, наклоности, мачванске девојке...

17.

Метафора, види исто Мој ђердане.

лудо младо – чести субјекат бећара у мачванским песмама (Ко ти купи срма-јелек); *бер мени – бер теби*, Троскот, игра наклоности и нежности

Такође: 206, НПВ, *Уродиле жуте крушке*, из Кропња Н. Крстић

Уродиле жуте крушке
Де бејаху де јорган
Де шалић де весић
Де веле да ноће
е вала не ноће

Уродиле, опадале
Ко ће крушке подбирати?
Подбираће млади Јово,
Са девојком Танкосавом

Напомена (274), 1866, II, стр. 274;

„Припевке се зову овакве песме, јер се у њима припева, која ће девојка за кога поћи или који ће момак коју узети, или који обично ашикују“

18.

Јабука као средство љубавне чини

У 22, II:

Девојка на јабуку домамњена

Јунак мами девојку, Имам сеју везиљу,
На зелену јабуку, Навез` ће ти кошуљу;

Умами је у чардак, Ја ћу бисер ни-
зати,
развија јој жут кавад С` тобом душо
и са мном.
И везену кошуљу;
Просу бисер на грлу,
Стаде злато плакати,
Млад је јунак тешити,
Шути душо: не бој се;
Имам брата терзију
среза` ће ти жут кавад;

Затим и у СНП, 475:

Момчић иде странчицом,
закићен је гранчицом,
Тер он гледа низ брдо,
И угледа Марицу...

19.

Буди га Јана сестрица:
Устани горе Радоје!
Овце ти за луг зађоше,
Нека их сејо, не могу:
Вештице су ме изјеле,
Мајка ми срце вадила,
Стрина јој лучем светлила.

Раскомадани Орфеј; НСП, 1, 362-СНП, 1, 237

Нарочито покретна песма. Ноћно небо у процесу, луна у мени, даница, звездани сјај, опход; митолошка алегорија. Срем, Мачва, у космичким значењима; види код Вишњића: Почетак буне против дахија (екавштина, омени, предложак...)

Прелазак митолошке у љубавну и обратно:

Иве јаше кроз орашје

(Прелази се дешавају у лагоднијим формама)

Подстицај и у: Асан-ага два весеља гради

Те: *Драги и недраги* у Вук, 19, II; НСП, 117-310 СНП

јагоде – симбол зрелости; превасходни припеви у шестерцима

34.

- Андолија: варијанта строфа 3, стих 3-4

„А до зоре колко беше
нисам broj`о ја.“

драмски шаблон романсе!

Увод; разрада; кулминација; разрешење.

19/1

- изједен овчар 53, II

митологија, градска симболика, митолошке песме

Словенска митологија је врло бујна:

У вези са Савцем, види и Саву. У погледу лирских песама, потребно је разликовати славонску, сремску и мачванску Саву.

„с оне стране Саве“ – оностранi Срем

Сава, чест регистар у епским песмама.

Ерлангенски рукопис: Дунав се Савом оженио

„*на Поцерју покрај воде Саве*“ 10, III, 1846

„*зелене се лугови посавски*“ стр. 131

„*на Посављу око реке Саве*“, 33, IV
„*с оне стране Саве воде*“ 13, НП, 1844
„*момче, ходи, коња води*“

У п. 441, СНП

„Ој девојко, плава перунико,
Јеси л` мога коња напојила?“
„Ја га појим, а он воде неће,
већ он гледа с ону страну Саве,
гди јунаци рујно вино пију,
А девојке венце сплетавају.“

Хидрологија је у лирским песмама врло чест случај.
За Дрину:
Дрина се понијела (7, I) НСП, 1

Дрино водо, што с` се понијела?
Ти се мени криво кунијаше;
Да на теби нигде брода нејма;
А ја синоћ и подоцкан пођох,
И на теби до три лађе нађох...

И Вишњић.
Такође, већ споменуто: Зелен сокак потопила Сава
Сава девојка, жена, *Савац* – мушки аспект.
Архетип у ранијим митологијама.

19/2
У Летопису су још неке заблелешке.

Јечам жњела Гружанка девојка,
Јечам жњела, јечму говорила:
„Јечам жито, семе племенито,
Ја те жњела, а ја те не јела:
Сватовски те коњи позобали,
Ја ли моји, јали брата мога,
Прије моје него брата мога!

80, ЛНП, 1861, књ. 103, 138-139.
Варијанте: Остојић-Ћоровић, бр. 130; НП, 24; СНП, I, 404, види Маринковић, 477

Варијанта ове, српске песме из Шапца.
80, ЛНП, забележио Корнелије Станковић. Такође и:
Слуга Васа и госпођица, 90, ЛНП, 1861, књ. 103, 140.

Жетелачка песма, одвајкада присутна у Шабачком крају. Савка Живковић ју је знала (Изједен овчар, Јечам жњела, XVIIIv.)

У народној традицији су и романсе врло развијене у Шапцу
(почетак XX века): *Колика је Јахорина планина*, *Голубице бела*...

Песме краљичке, 76. НСП, 1, бр. 59 – СНП, 1, бр. 167
Остојић-Ћоровић, бр. 127. – Пожешки зборник, 1, стр. 97:

Голуб гуче, голубица неће;
Зато пита своју голубицу:

„Шта је теби, мила голубице?
Зар те нисам голуб наранио,
Наранио с билицом пшеницом,
Напојио с лађаном водицом?“
Ал` говори млада голубица:
„Ти си мене, голуб, наранио
Наранио с билицом пшеницом,
Напојио с лађаном водицом,
Ал` је мени врло додијало
што ти лићеш, по туђи атари,
пак још љубиш туђе голубице,
а мене си, тужан, оставио.“

Пожешки зборник, II, стр. 94

У НП, 76 краљички осмерац без цензуре. Затим срећемо је јао љубавну песму у десетерцу (Остојић-Ћоровић, Пожешки зборник). Да би се у Шабачкој верзији појавила у дванаестерцу „*голубице бела, што си невесела*?“

Из осмерца у десетерац, из десетерца у дванаестерац. Том приликом песма не мења само форму већ и карактер (врсте).

У свим песмама мотив је љубавни.

19/3

Савка Живковић, Шапчанка, кћи шабачког трговца Николе Чаркаџије.

Савка је не само казивач, први и најважнији, већ и препагатор народних песама. У погледу вредности и ванредности, најважнији је лирски рапсод уопште.

Незахвално би било објашњавати да ли је и како Вук „употребио“ Савкин положај, у сваком случају

гро заслуга за настанак и развој лирског песништва у нас иде на рачун Савкин. Сав фактички и народни допринос заправо је у лику и фундусу Живковићевке, која се јавља као алегорија усрдности, достојанства жене! Савка је заслужник, корифеј, перзерватор народног усменог дела.

За део сећања народних т воревина из Мачванског Прњавора (Савкног краја), нова градска средина (1794-1811) шабачки плурализам пружа изразитије потке за освежавање оне народне основе која већ постоји у стваралаштву XVIII века. (село)

Савка, Пјесмарица – Кишњев – Пушкин (О Стењки Рјазину, Молдавска песма (*Ој, на ове тамне ноћи*...), Песме западних Словена).

Софка Николић (1907-82), певачица, са 17 година прославила се у БОсни извођењем Шантићеве *Емине*; пропагатор босанских песама, шабачких романси.

22.

други рондел. реф. *три девојке*, до-*моја Јела*, затим, и у средини.

Песма се пева широко, у три гласа. У припеву баритон: *Моја Јела*, хор: *из мог села*. Честе промене ритма су такође карактеристика Цицварића. Након текста, врло значајна је и мелодија.

„Љупкост народних песама позната је не само нашем него и страном свету. Али су песме до сада више познате по мисли која је у њима него ли по мелодији – што је главно у свакој песми“

(Фрагментиран цитат, види: Српске народне песме 1859, 1862, 1863, Беч...)

Фанфаре у уводном припеву, наставља престо, казан у другом лицу.
Затим припев а у трећем делу сатурација, вештачки изазвана.

Певај Јело весело... ритам је опет промењен, интерпретативно одгађање. Утом долази финале.

Овде свакако имамо посла са Оперетом, сложеним обликом који захтева виртуозност, сложене вокалне способности, промене, вишегласно певање. Еклетантан завршетак још више подвлачи мелодрамски утисак.
Оперета, декаденција, фалш, помпа. Mozart alla balcanica!

У вези са тријадом види:
НСП, I, бр. 232 – СНП, 1, бр. 447
В. Јовановић, 1, 33:
Најпопуларнија верзија:

Три девојке збор збориле

Три девојке бостан посејаше
Навади се момче нежењено
Те покраде бостан девојкама,
Стадоше га девојке фатати...
Ухватше момче нежењено
Једна вели...

У народним песмама три јетрвице, три ловца, три славуја, итд.

23.
Љубавна и сватовска песма. Вероватно је сватовски мотив старији.
Из јужне Србије, Косово, Санџак. Види: Васиљевић.
„Они су одлазили у новопазарски Санџак и Босну, те односили један, а отуда доносили други нон певачки материјал“

Пожешки зборник, II, стр. 104:

Два булбула сву ноћ припивала
Под пенџером прошене девојке.

Код Вука је љубавна и сватовска:

Два славуја, 35, НП:

Два славуја сву ноћ препеваше,
На прозору прошене девојеке,
Питала их прошена девојка:
Ој, Бога вам, два славуја млада:
Ил` сте браћа или братунчеди;
Ал` говоре два славуја млада:
Нит смо браћа нити братунчеди,
Већ два друга из зелена луга.
Имали смо и тећега дуга,
Имали смо пак смо г` изгубили;
И чули смо да се оженио,
Пак идемо да снају видимо,
Носимо је од злата преслицу,
На преслици мисирско повесмо.

А 38, НП:

Сву ноћ ми соко препјева
На Миланову пенџеру:
Устани горе Милане,
Девојка ти се удаје;
И тебе зове на свадбу;
А ти јој пошљи благослов:
Мушкога чеда немала:
Колико хлеба појела,
Толико једа имала;
Колико воде попила
Толико суза пролила.

НСП, I, бр. 151-СНП, I, бр. 362
Па у 654, СНП. Нису оно два славуја млада

25.
Због заслуга и славе стечене на Куманову и Бакарном гумну, у Битољу и Брегалници, посебно је ратном славом био овенчан 6. пук, у коме су се борили Шапчани и људи из његове ближе околице, па се с дужном поштом говорило „шестопуковци', 'шестопуковац."

Ж. Поповић, Прошлост Шапца

6. пук Дринске дивизије I и II позива формиран у Коцељеви, 5. и 7. у Ваљеву, 4. у Ужицу. Дринска дивизија I позива у саставу I армије.

Развило се равно поље Прилепско...
„Положај Бакарно гумно, 6. новембра, рано пре подне у тек ослобођеном Прилепу затекао се велики број српских јединица, док су на Прилепском пољу, били 4, 6, 17 пук. Користећи такво стање, непријатељ је изненада по густим масама војника осуо шрапнелску ватру. Само за тренутак настала је пометња, а онда се 6. пук као лавина, без команде, као на вежбалишту расуо на смакнути строј и јуришао на оближње висове".

Фети-паша, ранији турски посланик у Београду, погинуо у борбама за Битољ.

„Битољска битка, вођена је у I балканском рату, 16-19. XI 1912. између I српске армије и турске Вардарске армије, која је после пораза на Куманову организовала положаје за одбрану Битоља. Пошто је протерала турске заштитничке делове код Присата, Плетвара, Алинаца и Кичева, I српска армија почела је напад 16. новембра. Овом битком завршен је рат у Македонији између Србије и Турске."

26.
Најближе форми „песама у колу", играчком осмерцу. Заправо – збрајалица која у ритмичкој подели иде и до шест стопа. Мешовити стих. Опализам, саркастичан, привржен.
Турску прегазио – односи се на балканске ратове 1912. Швабску прегазио – I светски рат;
песму су певали шабачки Цицварићи.

Павле Штурма – Павле Јуришић Штурм (Паулус, Прусија, 8. август 1848-1922), српски генерал, ком. Дринске дивизије I позива (Балкански ратови) ком. III армије (Церска битка).

27.

Рондел. Песма испевана у облику рондела, једне специфичне лирске песме која је настала у Француској још у 14. веку. Стихови, од осмерца до тринаестерца, који нису увек распоређени у правилне стопе, почињу рефреном, а овај се у правилним интервалима понавља у средини и на крају песме.

Уопште остаје запањујуће у коликој су мери Цицварићи познавали европске облике, и са којим ритмом и осећајем су комбиновали различите варијанте лирских форми.

Неке од тих песама су укључивале и различите, „непесничке“ облике, рецимо форму валцера, опет, у другом фамозном ронделу капеле Цицварић, или сложени облик оперете, са хорским и полифоним извођењем.

Рондел, кружна песма, игралица, додол, у другом делу је речитатив парланте, са готово документаристичким приказом војне страже у дијалошком виду.

Стој! Ко иде? – Патрола – Која патрола? Стража затим одаје почаст капетану или другом протоколисаном лицу (и кроз протокол рондела)

Игра се затим понавља и са другим славним личностима.

Песма ефекат, са елементима драме, игроказа, подразумева извесне покрете, гест. У реф. ход.

Написана у актуелитету; презент субјекта и парт.

Капетан Ђока – Ђока Влајковић (3. март 1831-1883), пешадијски пуковник српске и руске војске, учествовао у борбама око Србобрана у Мађарској

буни (1848), у Кримском рату стекао чин официра, брзо и капетана. У бици код Севастопоља губи ногу. Након Кримског рата Влајковић се враћа у отаџбину као пензионисани капетан руске царске војске.

Доласком на власт кнез Михајла већ 1860. активиран као „тобџијски“ капетан.

Узимао учешће у Невесињској пушки, у првом и другом српско-турском рату. Враћа се у Београд где је пензионисан због телесне неспособности.

Рондел Цицварића се односи пре свега на тематику I српско-турског рата. Време када је заједно са генералом Ранком Алимпићем Ђока Влајовић бригадир Дринске дивизије, водио лево крило Подрињаца и Шапчана у борбама ка Бијељини и Семберији.

28.

- *На Шабац је ударио Шваба, мучки ноћу*...

- Тридесет и првога октобра артиљерија са леве стране Саве заузео Царинарницу.

29. дивизија и делови Варадинске посаде артиљеријском паљбом са два монитора били су север шабачког одреда: Шабац, Мјур, Штитар. Положаји јединица остајали су преорано. После повлачења Шабачког одреда у ноћним часовима 1-2, новембра непријатељ улази у напушени Шабац, у коме је остао мали број становника, већином старци, жене, деца, а град је изгледао стравично.“

стр. 46, Кнежевић

„13. децембра око 5 часова Дрински коњички пук I позива избио је на Мишар и заузео га без отпора, а

у 10 часова заједно са деловима Дринске дивизије II позива ушао у Шабац.“

52, Кнежевић

Ослобађања и опсаде:

14-24. август Шумадијска дивизија I позива, ком. Петар Бојовић

1. новембар-13. децембар Дрински коњички пук I позива

20. октобар-2. новембар Шумадијске дивизије I позива, ком. Јован Крстић

Због честих опсада, монитора и бомбардовања Шабац ће претрпети велика материјална разарања. Број од 3000 станова колико их је имао спашће на 1300, а број становника на свега 7000 (од предратних 11000). Биће то слика разореног српског Вердена.

29.

Песма коју су Шапчан спевали након битке на Текеришу.

Церска битка, вођена од 16. до 20. августа 1914. имеђу делова 31. и 9. дивизије и делова (српске) комбиноване дивизије. Српском страном командовао је Степа Степановић.

Шаљива песма у виду дијалога, шегачења, шега. У њој се најбоље огледа шабачки хумор, под називом и – чивијашка шала, које толико има и у песмама Цицварића. Све шабачке песме су, донекле, романсе.

Што се тиче форме – у питању је редак каламбур, седмерац, са парном римом и цензуром четвориктусном у дијалогном делу.

У експозеу (стих 7-10) симетрични осмерац.

30/1

Андолија; Цицварић; заступљено је и као краћа варијанта (1, 3. строфа);

Ову песму је Андолија изводко у Босни за време Аусто-угарске анексије (1908).

Његов културни и национални рад наилазио је на оштру осуду од стране аустријских власти, због ове и низа других песама – *Кажи Лено кога волиш, Тамо доле у Цариграду, Цар везира на диван позива, Ах мој доро, добри доро*. Због тога не мали је пута број естрадициран, враћен, затваран.

„Он је слат тамо где је сустали народни дух требало крепити, и улити вере... Пороблљеној Босни доносио је поздрав слободарские Србије“ (Радивоје Марковић)

– Васа Станковић Андолија (1852-1929), посебно је активан у времену „родољубивог пламсања“, које је претходило српско-турским ратовима 1876/77. У Софију је остишао по препоруци нашег конзула Павловића 1876. годину провео је у Београду у Дарданелима, Европи, Руском цару, Коларићу. Позната је пратња краљу Милану у Нишу, Ужицу, Ваљеву.

– вероватно најутицајнија песма историјска XX века.

Најнепосреднији културни повод аустријског ултиматума (Андолија илегално превођен у Бијељину, Зворник, Јању, Тузлу)

Том приликом, први пут се *једна песма* наводи као непосредан повод за отпочињање рата.

Нота аустро-угарског посланика у Београду уз предају ултиматума.

Г. Барон Гизл од Гислингена, аустријски посланик у Београду;

Г. Лази Пацу-у заступнику председника министарстава и министра иностраних дела.

У Београду, 10./23. јула 1914. год.

Господине Министре,

част ми је предати Вашем Превасходству приложену ноту коју сам примио од своје владе, а која је упућена влади Краљевине Србије.

Изволите итд...

Текст ултиматума

Дао је Царској и Краљевској влади по наредби своје владе следећу изјаву:

...

Да би постигла овај циљ, Царска и Краљевска влада је приморана да затражи од српске владе званичну изјаву да *осуђује пропаганду упррављену против Аустро-угарске монархије тј. скуп тенденција којима је крајњи циљ да се одвоје од Монархија Територије које чине њен саставни део*, и да се обавезује да угуши свим средствима ову злочиначку и терористичку пропаганду.

(изјава марта 1909.)

Краљевска српска вада, је далеко од тога да испуни формалне обавезе од 31. марта 1909. год., није ништа учинила да угуши овај покрет, она је толерисала злочиначки рад разних друштава и удружења, управљен против Монархије, необуздан тон штампе, величање виновника и атентата, учешће официра и чиновника у превратничким роварењима, болесну пропаганду у јавној настави, *толерисала је најзад све оне појаве које су могле да наведу српско становништво да омрзне Монархију и презре њене установе*.

Царска Краљевска влада очекује одговор до суботе, 12. овог месеца, до 6 часова по подне.

Мемоар који се односи на резултате истраге, уколико се тићу чиновника назначених под тачкама 7. и 8., приложен је уз ову ноту:

... 5. да би омогућио Принципу, Чабриновићу и Грабежу да пређу босанско-херцеговачку границу и да тамо пренесу тајно своје прокријумчарено оружје, Цигановић је био организовао читав један систем тајног протурања.

По тој организацији злочинце и њихово оружје пребацили су у Босну капетан пограничног одреда у Шапцу (Раде Поповић) и у Лозници и цариник Грбић уз припомоћ других лица.

У *скуп тенденција* са свакако убраја и активистички национални рад Андолије и Цицварића, пештанске и бечке депеше за екстрадицију Андолије, ургенције српске краљевске владе (краљ Петар I) у случајевима затварања, итд.

28.

Три катрена, после сваког припев: опшија пешадија, и коњица и тобџија. У другом случају: дотиче се *Сава* уместо *Цера*, *момчадија*: уместо *Србадија*.

На Шабац је ударио Шваба
поћу, мучки као нека баба.
Мислио је тада ил` никада
свом Србијом земљом да завлада.

Швапску војску тужно гледа Сава
Док по Шапцу све грађанство спава.
Мислио је тада ил` никада
Свом Србијом Шваба да завлада.

Мало било, задуго не било
док се српско коло сакупило.
Окупи се момчадија млада
баш од Шапца бјелога града.

Историјска песма. Иаче, садржи све елементе епске песме: метафору, наративни садржај, драматичност, стилски апарат, метар.

Модеран утисак дају катрени, који са компарацијама и мелодрамом чине аутентичном *Церску приповест*.

У традицији: СНП, 684:

пуче пушка ниже Београда,
дође глас низ тијо Дунаво;
друга пуче крај Дубокога,
даде гласе покрај воде Саве,
покрај Саве Шапцу на крајину;
Задрма се Турска царевина,

зачуди се седам краљевина –
да што ради млада Србадија.

Песму су певали Цицварићи, у родољубивом и хуманом приказу.

32.

Корнелије Станковић, записао у Шапцу 1862, ЛМС, српска шабачка градска песма

мотив у: Гајтан и девојка, 395, I
СНП, I, 355 (фрагмент):

Сједи мома на високо,
на високо, на широко,
свилу преде, гајтан плете,
с гајтаном се разговара:
„Да ја знадем мој гајтане,
да ће тебе млад носити,
свило би те увијала,
а бисером накитила.

Завршетак у виду хиперболе; хипербола је у градацији, садржај-форма, мотив: три године, а хипербола је тростепена: *три другарице*, *спроћу месечине*, *да не види мајка*.

39.

Панта Орналија – Панта Симић, шабачки трговац, издашан према леутарима и коцки. *Тодор Кнежевић*, стални гост кафане Девет дирека (Толисавац, 1850-1899), отац Аце Т. Кнежевића, хотелијера, градоначелника, држао пивницу у Ђумбручкој улици.

Коларица Јоца – Јоца Апић, пореклом из Војводине. Основао „прву српску радионицу кола, каруца, чеза и фијакера“, око 1880.

Бега – Бега Омеровић, кафеџија у Шабачкој махали;

шлага – игра слична фр. баццари – карте од 1 до 9, слике вреде нулу, по две карте се деле, играч који први скупи деветку завршава партију.

Вуче се по једна карта, али се скор који пређе девет рачуна као примарни број. Нпр. играч има 1 и 7, и вуче 2, те тако поново пада на двојку.

ајкање, ономатопеја, песма „у покрету“, несиметрични десетерац у лирској употреби, лирска романса. (Цицварићи)

33.

Основи за певање песме „Цар везира на диван позива“ у Шапцу су двојаки. Антоније Богићевић је био отац Томаније Обреновић, жене Јеврема Обреновића, управитеља. Конак Анте Богићевића се налазио у Правителственој улици наспрам Јевремовог двора,

од господства Богићевић Анте – још једно од величаја градске моћи.

Налази се у „Ој, Иване, Београђанине“ а нарочито у вези са градовима у песмама (види: *На срамоту Аги и Мус-аги*; 94, 1868, IV, 238. *О девојко Смедеревко*

35.

- Коњ јунака остави (СНП, 630, 841)

Првобитно љубавна балада, градација или љубавна чежња.

Коњ јунака оставио
На злу месту, у Косову;
меану.
Јунак коњу говорио:
„Ој коњићу, добро моје,
меану!
зашто мене ти остави
на злу месту, у Косову?
бичица,
Шта је теби додијало
Бојно седло шимширово?
Или ти је додијала
ма:
Тешка узда искићена?
мене!
Или су ти додијали
Чести пути надалеко?“
лез`код мене!“
Коњ јунаку говорио:
дан,
„Ни је мени додијало
бојно седло шимширово,
нити ми је додијала
тешка узда искићена,
нити су ми додијали
чести пути на далеко;

већ су ми додијали
чести пути у
Мене свежеш за меану,
А ти идеш у
У меани ти девојке:
Једној име љу-
другој име грличица,
трећој име гонџелале.
Ти се играш с девојка-
„Љубичице, љуби
Грличице, грли мене!
Гонџелале,
А ја коњић жедан, гла-
копам земљу до колена
гризем траву до корена,
пијем воду са камена.“

Андолија, XIX век.

41-43/1

Цицварићи;

Јоца Полић, рођ. 1818, трговац, Јоца Јарић, 1816, мандраџија, Стева Топузовић, трговац, Илија Да-

ниловић, трговац, Алекса Чаркић, 1828, кафеџија, Риста Бајић, 1821, трговац, Коста Спужић, 1837, трговац-кафеџија, Коста Џамбић, 1839, шлосер, Паја Ђорђевић, бербер, Тешман Солдатовић, Теодор Куртешевић – знаменита трговачка породица (Куртовић)

Просечна старост (1862) је 36,5 година. Имајући у виду просечну старост, али и просечно време потреб но за друштвену афирмацију у XIX веку песма је морала настати 1863. године или касније.

Неки допеви су настали много касније као и салутад.

Андолија певао:

Род родила крушка ранка под Милошићем
под њом момче седи Србију пева:
Све Србија до Србије Обреновића:
У руци му тамбурице Берберовића

На тамбури златне жице Паје Бербера.
Намигује на Полића-Шаиновића
Опасао шарен појас Ристе Бајића
Обукао дикли ћурче Јоце Полића

На глави му тулум фесић Јоце Гашића
На ногама мале чизме Мије Дражића
На рукама златна бурма Косте Спужића
У руци му шарен чибук Јове Јарића

А у другој златна кеса Ристе Јеврића
Кад му јунак коња јаше Јаше Прокића

По њему је добар черсан Топузовића
по черсану златна аша Куртовића

А по аши кубурлије Тешмановића
У кубурлијама сребрњаци Ђоке Ђенића
Кад му јунак вино пије Аце Чаркића
Кад уздахне запевати Миле Шанићу –
Све се кућа потрескује Косте Џамбића.

41-43/2

Ако уђемо мало ближе, идеализација: морална (јунак) и материјална (симболи), златни прстен, долама, кошуља.

Јунак пије вино готово у епској крчми, поступа долично, креће се на „добром коњићу“, понос је и дика младе „Србије“ „под Милошићем“.

На самом почетку момче је описано са златним прстеном, кошуљом, украсом.

Идилична слика Србије на благом пропланку, у равници под хладом, у даљини седи готово дете, „мали Радојица“, Поуссенов пан; да би затим узјахало коња и дошло путељком у град, да вино пије, запева у башти. У питању је једна сеоска градска авантура, пустахија са шаркијом, орјентални барок, српски морални јунак, са градским кодексом – кавалијер.

По форми кавалерија, пре свега француска, због друштвене, забавне намене – спада у категорију химне.

Стилски-изражајно структура песме је изузетно богата: епитети, алегорија, набрајање, изразито нетипична метонимија: „*Србију пева*“, „*Све Србија*

до Србије...“. Да ли Србија пева, у смислу од Србијâ (деони партицип), или Србијê пева, у смислу све Србије до Србије (сингулар у функцији плурала)? Највероватније је ово друго.

Овакав народни низ својствен је здравицама и почасницама, где до изражаја долази народно кићење као формула за напредак, развој, богатство.

Највећа вредност песме у уметничком смислу је – ритам, версификација.

Монотонија строге развија деони стих. 4/4/5, тринаестерац са цензуром на 8. слогу, али и са одмором после 4.

Трочлани деони стих редак за тринаестерац. Версификација поклапа се са темом. Квадрат на приближа три дела.

део	предмет	личност
рука	златни прслук	Ђока Сарић
плећа	дикли ћубе	Риста Бајић
глава	тунос фесић	Јоца Гашић
прса	златан ланац	Коста Спужић
нога	чизме	Мија Дражић
пазух	чибук	Јова Јарића

Национална алегорија. Момче је Србија, и Србију пева. Многобројни аутори наводе различите поводе за настанак песме:

рођ. Милоша Обреновића (1829) (мање вероватно, с обзиром на Андру Нешића и почетак Цицварића. 1829. Омер Цицварић има 37 година, тек је родоначелник Цицварића), певање младом Милошу на страни, рођење Милана Обреновића, Милошевог сина (с обзиром на време, одржива теза); песма посвећена краљу Милану и младој Краљевини (1881.) – одржива теза и један од хлавних каснијих повода за извођење.

Песма је настала негде после 1860. у време стасавања Милановог, а посвечена је и певана како Милошу тако и Милану, „Милошић“, те и краљу Александру.

Шабац је колевка специфичне лирске форме – химне, анегдотске или ласцивне врсте, шаљиве химне, а нарочито: трговачка химна, у бројним редакцијама.

Химна је заправо проширени облик шабачке романсе, у моностиху. Пева о угледу, градској слави, националном поносу. Она је друштвена, народна, патриотска, интимна. Химна је форма мале озбиљности, питоресна и фигуративна песма, која сеже емотивних повода до душтвеног утицаја.

Химна подразумева еволутивност форме, извесан ступањ, она је настала у одређеном периоду лирске праксе, након баладе и припева.

Спава Јанко под јабланком,
на њему је сребрн појас,
а на руци златна бурма

мостив доконог леутара:
626, СНП

„Ударало у тамбуру ђаче;
Тамбура му од сувога злата,
Жице су му косе девојачке
А терзијан перо соколово!...

Боже мили, да чудна јунака!
Да ли мига Бог у срећи даде“

Традиција познаје мотив доконог свирача који безвремено дрема под Сунцем.

ЛИТЕРАТУРА

Богишић – Богишић, Валтазар, Народне пјесме из старијих...

Бутровић – Бутровић, Ценана-Килибарда, Новак, Народна књижевност, Свјетлост, Сарајево, 1974.

Васиљевић – Васиљевић, Миодраг А., Југословенски музички фолклор, 1, Просвета, Београд, 1950.

Ђорђевић – Ђорђевић, Тихомир, Наш народни живот, Т1, 2, 3

Просвета, Београд, 1984.

Ерлангенски рукопис (ФР) – Ерлангенски рукопис старих српскохрва...

Imre – Imre, Samu, A Scabacz viadalja, Budapest, Akadémia: Kiadó 1958, 332. s., 1 faks. – bal. t. Inyelvészeti Tanu (Manyok. 4)

Јевтић – Јеврић, Милан, Учешће подрињаца у ратовима 1912-13. године, Шабац, 1980, стр. 463-476.

Караџић – Караџић, Вук Стефановић, Етнографски списи I, Просвета, Београд, 1885.

Караџић – Караџић, Вук Стефановић, Преписка, књ. 1, 1811-1821... Збирка: Дела Вука Караџића, Просвета, Београд, 1988, 1013.

ЛМС – Клеут, Марија, Лирске народне песме у Летопису Матице Српске, Матица српска, Одељење за књижевност и језик, Нови Сад, 1983.

МП – Мала простонародна славено-сербска пјеснарица, 1814.

Миљковић – Миљковић, Љубинко, Мачва, ГлП, Збирка Музичка традиција Србије, 1985.

НП – Народна сербска...
НПВ – Народне песме у Новаковићевој „Вили“
НСП, I - ...
НСП, II - ...
НСП, III - ...
НСП, IV - ...
Остојић-Ћоровић – Остојић, Тихомир-Ћоровић, Владимир, Грађанска лирика XIX века, Ср. Карловци...
Јовановић – Зборник Василија Јовановића из Вукове заоставштине (Ср. Карловци 1805-07.), Архив САНУ, бр. 8552/264 (А)
СНП, I - ...
СНП, II - ...
СНП, III - ...
СНП, IV - ...
Кнежевић – Кнежевић, Ђорђе, Ратне операције 1914-1918, СНП, Шабац, 1984.
Hét évszázad magyar versei, kny. 1, Magyar Helikon, Budapest, 1967.
Heine, Heinric, Roanzero. Erstes Buch. Historien, A. Weichert, Verlagsbuch und Buchdruckrei, Reinh. Ortman, Berlin, (s.a.)
МИА – Годишњак Међуопштинског историјског архива, бр. VIII попис из 1863.
НПВ – Матички, Миодраг, Народне песме у Вили, Матица Српска, Нови Сад, 1985.
В. Јовановић – Зборник Василија Јовановића, из Вукове заоставштине (Ср. Карловци, 1805-1807), Архив САНУ, бр. 8552/264/1)
Пожешки зборник, I – Пожешки зборник, Бабукићев рукопис (1798), Одбор за народни живот и обичаје, Збирка Матице хрватске, бр. 187.

Остојић-Ћоровић – Српска грађанска лирика XVIII века, за штампу приредили Тих. Остојић, В. Ћоровић, Ср. Карловци, 1926.
Зборник из Вукове заоставштине, I – Анонимни зборник грађанске лирике, из Вукове заоставштине (крај XVIII века), Архив Сану, бр. 8552/264(1)
Годишњица Шабачке гимназије, Шабац; (б. и.), 1938.
ЕР – Ерлангенски рукопис старих српско-хрватских народних песама, издао др. Gerhard Gezeman, Ср. Карловци, 1925.
Миличевић, Милан, Кнежевина Србија, Book & Marso, Нови Београд, 2005. фототипско издање
Историјски списи, I, Сабр. дел. Вук Стефановића Караџића, књ. 15, приредио Радован Самарџић, Просвета, Београд, 1963.
СНП, I – Српске народне пјесме, сакупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, књ. I, у Бечу, 1841.
СНП, II, у Бечу, 1845, СНП, III - ... књ. III, у Бечу, 1846.
СНП, IV - ... књ. IV, у Бечу, 1862.
НСП, I – Народне српске пјесме, сакупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, књ. I, у Липисци, 1824.
НСП, II - ... књ. II, у Липисци, 1823. НСП, III - ... у Липисци, 1823.
НСП, IV - ... књ. IV, у Бечу, 1823.
Протокол шабачког Магистрата, 1808-1811, штамп. Српско учено друштво, 1876.

РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА

У обухват ове збирке улазе песме Цицварића и Андолије (XIX век, и из прве половине XX века), народне песме, затим извесан број мање познатих варијаната, босанских балада српске редакције, и песама по извесним записима Новаковића, Станковића и других.

Познато је четрдесетак песама у традицији шабачких Цицварића, што значи да је сачуван зачуђујуће велик број ових драгоцених дела (од тога *21* оригинална песма, 7 преузетих, и још пет у фрагментима).

Ова Збирка представља прву кодификацију народног стваралаштва Цицварића у нас. Поједине песме су објављене узгред и фрагментално. Највећи број песама није био публикован.

Кодекс пред вама резултат је вишемесечног сакупљачког рада, записивања од народних усмених казивача (Домић, Зејић, Цицварић).

Овом приликом се захваљујем М. Милићу, М. Пантелићу, Нину Зејићу, Драгом Домићу те нарочито – Бегану и Бајри Цицварић.

САДРЖАЈ

CIP